

Møte for lukkede dører, Stortinget 3. mai 1932

Møte for lukkede dører i Stortinget
den 3. mai 1932 kl. 17.00.

Præsident: Hambro.

Presidenten: Representantene Hambro, Madsen og Tønder som har været permittert, har atter tatt sæte.

Presidenten foreslår dette møte satt for lukkede dører, og anser det som enstemmig bifalt.

Presidenten foreslår videre at regjeringens medlemmer og de i forretningsordenens § 53 nevnte funksjonærer gis adgang til møtet. Ingen har uttalt sig imot det, og det ansees enstemmig bifalt.

Statsråd Kirkeby-Garstad overbragte følgende kongelig proposisjon: Om bidrag til ekspedisjoner til Øst-Grønland 1932-34.

Presidenten: Overensstemmende med vanlig praksis i lignende tilfelle er den idag overbragte proposisjon allerede behandlet på reglementsmessig måte.

Dagsorden:

1. Innstilling fra utenriks- og konstitusjonskomiteen angående godkjennelse av handels- og sjøfartskonvensjon med Portugal (Innst. S. B.).
2. Innstilling fra den forsterkede utenriks- og konstitusjonskomite om bidrag til ekspedisjoner til Øst-Grønland 1932-34 (Innst. S. C.).

Sak nr. 1.

Innstilling fra utenriks- og konstitusjonskomiteen angående godkjennelse av handels- og sjøfartskonvensjon med Portugal (Innst. S. B.).

Komiteen hadde innstillet:

Stortinget samtykker i at den i Lissabon den 13. november 1931 undertegnede handels- og sjøfartskonvensjon mellem Norge og Portugal med tilleggsprotokoll godkjennes.

Votering:

Komiteens innstilling bifaltes enstemmig.

Presidenten: Presidenten vil foreslå at det overlates til utenriksdepartementet eventuelt å offentliggjøre innstillingen i den utstrekning hvori departementet finner det fornødent, men at der som offentlig meddelelse utsendes notis om at Stortinget idag i møte for lukkede dører har gitt sitt samtykke til ratifikasjon av en handels- og sjøfartskonvensjon mellem Norge og Portugal. - Ingen har uttalt sig derimot, og presidenten anser dette forslag som enstemmig bifalt.

Sak nr. 2.

Innstilling fra den forsterkede utenriks- og konstitusjonskomite om bidrag til ekspedisjoner til Øst-Grønland 1932-34 (Innst. S. C.).

Komiteen hadde innstillet:

Stortinget samtykker i at der tillates anvendt kr. 102 000,00 som bidrag til ekspedisjonen til Øst-Grønland 1932-34 efter Handelsdepartementets nærmere bestemmelse, og at i beløpet føres til utgift for statskassen på konto "Tilfeldige utgifter i almindelighet".

Nygaardsvold: På grunn av en uopmerksomhet er det innløpet en feil i innstillingen. Det står på annen side:

"I sin grunngivning for å slutte sig til proposisjonen har flertallet igjen delt sig i to fraksjoner. Den første av disse fraksjoner: Aas, Anderssen-Rysst, Lykke, Maroni, Mowinckel og M.J. Strand, finner ikke ..."

Det skal være: Aas, Anderssen-Rysst, Gram, hvis navn er falt ut, Lykke, Maroni, Mowinckel og M.J. Strand. Dessuten er det overfor mig som komiteens fungerende formann da denne innstilling blev avgitt, klaget over det siste punkt i innstillingen, det som lyder slik:

"Hvad angår den fremtidige norske Grønlandspolitikk går komiteen ut fra at der ikke uten Stortingets samtykke tas noget skritt eller treffes nogen disposisjon som binder vår handlefrihet efterat dommen i Haag er falt.

Handberg og Reimers finner denne uttalelse overflødig."

Det er hevdet, at der skulde det istedenfor "komiteen" stå "komiteens flertall". Jeg vil bare likeoverfor det si at jeg for min del oppfattet hele komiteen slik at den var fullstendig enig i en sådan betraktningsmåte som der er hevdet, men at komiteens medlemmer Handberg og Reimers fant det så selvsagt og så selvfølgelig at de anså det for overflødig å ta det inn i innstillingen. Imidlertid har jeg idag fått en skrivelse fra de to komiteens medlemmer, som de ber om å få referert i Stortingsmøtet idag, så den senere kan bli inntatt i komiteens protokoll. Den lyder slik:

"Hr. Formannen i den utvidede utenrikskomite. I innstilling S. C. er kommen inn en feil, som må rettes. Under de forskjellige fraksjoners premisser står bl.a.: "Hvad angår den fremtidige norske Grønlandspolitikk går komiteen ut fra o.s.v.". Der skal stå komiteens flertall, idet vi bekjemper denne tilføielse og på ingen måte vil gjøres ansvarlig for den. Forhåpentlig er dette en trykkfeil, som av sakens ordfører mundtlig vil bli rettet. I motsatt fall kreves denne redegjørelse referert i Stortingets møte og senere inntatt i komiteens protokoll."

Hvad selve saken angår vil jeg få lov til å henvise til innstillingen. Der er et mindretall i komiteen bestående av Andrå, Hornsrud, Nygaardsvold og Støstad som ikke finner å

Møte for lukkede dører, Stortinget 3. mai 1932

kunne stemme for mere enn én av de av regjeringen foreslåtte ekspedisjoner. Jeg skal ikke gå nærmere inn på spørsmålet, men henwise til hvad som står i innstillingen. Vi vil stemme for bevilgning til den av Sigurd Tolløfsen planlagte ekspedisjon, idet vi mener og er blitt bestyrket deri efter hvad vi har fått meddelt under behandlingen i komiteen, at den ekspedisjon kan få, eller rettere sagt, vil få betydning for den nu pågående prosess i Haag. Når så er tilfellet, vil vi ikke motsette oss at bevilgning blir gitt, skjønt vi i innstillingen har sagt - og jeg gjentar det her - at vi ikke i sin almindelighet er noen tilhengere av statsbevilgninger til sådant. Men for at det ikke skal bli sagt, at vi ikke vil gi dem som fører saken i Haag, den nødvendige støtte nu mens processen pågår, vil vi stemme for bevilgning til denne ekspedisjon. Hvad de to andre ekspedisjoner angår, så kan vi ikke med vår beste vilje innse, at de ekspedisjoner vil være nogen støtte for vår stilling i Haag. Tvertom har vi en frykt for at de vil skade vår sak i Haag. Forholdet er jo det, at de skal ikke utsendes til okkupasjonsområdet Eirik Raudes land, men henholdsvis syd for Eirik Raudes land eller nord for Eirik Raudes land. Under disse forhold stemmer vi mot de 2 siste av regjeringen foreslåtte ekspedisjoner, og jeg vil be presidenten ordne voteringen så, at vi kan stemme over bevilgningene til de enkelte ekspedisjoner hver for sig.

Statsminister Hundseid: Jeg vil få lov til å uttrykke min tilfredshet over at komiteens flertall har gått med på proposisjonen om bevilgning til de 3 ekspedisjoner som det her gjelder. Når jeg imidlertid forlangte ordet, er det for å knytte et par bemerkninger til det som står på siste side i innstillingen. Der står følgende: "Hvad angår den fremtidige norske Grønlandspolitikk går komiteen ut fra at der ikke uten Stortingets samtykke tas noget skritt eller treffes nogen disposisjon som binder vår handlefrihet efterat dommen i Haag er falt."

I anledning av den uttalelse vil jeg bemerke, at regjeringen selvsagt vil gjøre alt hvad den kan og hvad der står i dens makt for å opnå et godt samarbeide med Stortinget om Grønlandsspørsmålet. I alle tilfelle hvor dertil er anledning, vil eventuelle nye sider ved saken bli forelagt Stortinget til behandling før avgjørelse treffes. Hvis Stortinget uttaler ønske om å bli sammenkalt til den tid da dommen i Haag faller, eller hvis dette viser sig vanskelig å gjennomføre, umiddelbart efterat dommen er falt, så har regjeringen intet mot dette, og vil gjerne etterkomme et sådant ønske fra Stortingets side. Men regjeringen anser sig forpliktet til innenfor konstitusjonens ramme å treffe de disposisjoner som den anser for å være nødvendige, for å vareta vårt lands interesser, inntil regjeringen kan legge bestemmelserne og ansvaret for sakens videre utvikling i Stortingets hånd.

Joh. Ludw. Mowinckel: Jeg har ikke noget vesentlig å tilføie til den av den ærede statsminister givne erklæring, hvori han uttalte at Stortinget vil bli sammenkalt, hvis Stortinget selv uttaler ønske om å bli sammenkalt på det

Møte for lukkede dører, Stortinget 3. mai 1932

tidspunkt dommen faller. Det er jo et fremtidsspørsmål, som Stortinget kan ta standpunkt til i sin tid. Regjeringens chef understreket meget sterkt, at den handlefrihet han forbeholdt regjeringen, var "innenfor konstitusjonens ramme", og dermed må jo alle parter erklære sig tilfreds.

Hvad angår bevilgning til de 3 ekspedisjoner vil jeg bare kortelig henwise til de premisser som er inntatt i innstillingen, hvorefter komiteens flertall går med på alle 3 ekspedisjoner, dog uten å ha tatt noget standpunkt til, hvorvidt disse ekspedisjoner - hvis praktiske verdi man verdsetter - har betydning for processen eller ikke. Derom er der nemlig hos flertallet fra proposisjonen meget avvikende meninger; man er ikke sikker på at ekspedisjoner sendt utenfor Eirik Raudes land er til fordel for den pågående process om Eirik Raudes land, og likeså er man i tvil om hvorvidt det er formålstjenlig eller heldig av hensyn til processen å holde disse skritt hemmelige. Det vil jo ikke vare lenge før den annen part får vite, at det nu planlegges eller skal utsendes 3 ekspedisjoner, og det kan da gjøre et mindre gunstig inntrykk, når det så sterkt i denne proposisjon er påberopt nødvendigheten av hemmeligholdelse. Heller ikke til dette vil dog komiteens flertall ta noget standpunkt, men den stemmer for forslaget, og den stemmer for forslaget ut fra den grunn, at regjeringen har sagt det var ønskelig av hensyn til processen, og komiteens flertall, som selv ikke har hatt nogen anledning til å bedømme denne process' stilling eller utsikter, vil ikke gjøre noget som kanskje av dem, som er midt oppe i processen og har ansvaret for processen, kunde påberopes som et skritt til skade for denne.

Jeg vil gjerne i denne forbindelse få lov til å si, at det har overrasket mig, og jeg tror den samlede utenriks- og konstitusjonskomite, overmåde meget at den er holdt aldeles utenfor alt det som er foregått om og ved Grønlandsprosessen efter at okkupasjonen fant sted, bortsett fra den meddelelse som blev sendt Stortinget, og som jo ikke inneholdt annet enn hvad pressen har kjent til. Det har ikke vært mulig å få vedkommende statsråd inn i komiteen; der har ikke vært sendt noen skriftlige opplysninger, og vi kjenner i virkeligheten mindre til prosessens gang enn kanskje mange folk på gaten gjør. Det er nokså betegnende at jeg forleden dag kom til byen sammen med den danske minister, og han spurte mig da om jeg hadde lest innleggene i denne prosess, hvortil jeg måtte svare: Nei, jeg har ikke lest dem, jeg har ikke hatt noen anledning til å lese dem. Han spurte mig da om jeg ikke var medlem av utenrikskomiteen. Jo visselig, sa jeg, men Stortingets utenrikskomite har ikke fått noen som helst meddelelse om disse innlegg eller sett dem. Det undret ham høilig. Han fortalte at begge innleggene var trykt, og han for sin part hadde hatt full anledning til å lese dem. Jeg bare nevner dette, for jeg tror det er heldig av hensyn til fremtiden, av hensyn til regjeringens forhold til denne forsamling, av hensyn til regjeringens forhold til hele denne store sak, at den holder sig litt mer i kontakt med Stortinget og Stortingets utenrikskomite enn hittil har vært tilfellet.

Møte for lukkede dører, Stortinget 3. mai 1932

Presidenten: Idet presidenten gjerne vil understreke de ord som falt fra statsministeren, vil presidenten ha uttalt, at det er en selvfølge, at efter den lydelse som grunnlovens § 26 nu har, kan ingen okkupasjon og ingen anneksjon med rettskraftig virkning foretas uten Stortingets samtykke; men den samlede utenriks- og konstitusjonskomite har ikke på dette tidspunkt av saken villet bringe dette spørsmål inn for Stortinget. Hvad angår spørsmålet om skritt som måtte bli å foreta efter at dommen i Haag er avsagt, så går presidenten ut fra, at under de givne forhold i dette år vil Stortinget ikke bli oppløst, når den ordinære samling er over, men at presidentskapet vil bli bemyndiget til i påkommende tilfelle å innkalle Stortinget uten å bringe i anvendelse det store apparat som det eventuelt vilde være for regjeringen å innkalle et ekstraordinært storting.

Statsråd Trødal: Eg har bede um ordet for å gjeva svar på nokre merknader frå hr. Mowinckel med umsyn på samarbeidet millom utanriksnemnda og regjeringa. Her har vore anka, skynar eg, over at riksstyret har vist ei åtferd, som skulde vera avvisande mot denne nemnd. Det er då venteleg tvo ting, det kann vera tale um. For det fyrste er det spursmål, um det er gjeve nemnda dei opplysningar, som ho har rett til å få, og som ho etter vanleg skikk har fått tidlegare. I so måte vil eg minna um stortingsmelding nr. 13, og eg vil minna um den utgreiing, som utanriksministeren gav her i Stortinget i møte den 17de mars dette året; det vart der lagt fram det viktigaste av opplysningar um denne sak, som me til då sat inne med. Ankemålet går venteleg vidare ut på, at det har vore for lite intimt, direkte samarbeid millom riksstyret og nemnda, og det er mogleg. Men eg vil då minna um, at det har vore serlege høve til stades i år; at statsministeren var sjuk og døydde, og det avbrekk det gjorde i det vanlege arbeidet, og likeeins at etter den stode, Noreg no har i Genf, har det vore turvande for utanriksministeren å vera meir burte, enn det kanskje har vore gagnleg for det nemnde samarbeidet med nemnda. Men det har ogso offentleg vore uttala undring over, at utanriksministeren ikkje var i Genf nok, her ei tid han var heime. Dessutan vil eg streka under, at etter det, som gjekk fyre seg i den utvida utanriksnemnd, då ho vart kalla inn her i juli i fjor på grunn av Grønlandssaka, og etter den stode, som nemnda då ved sine fremste menn viste, kann det ogso tenkjast, at utanriksministeren - som personleg ikkje har høve til å vera her - har venta på å høyra noko frå nemnda um, at ho no vil ha samarbeid i denne sak. Det var ikkje til å koma utanum, at me frå det møtet i fjor måtte få ei kjensle av, at eigenleg var det ikkje nokon serleg stor trong i utanriksnemnda til å ha noko samarbeid med riksstyret nettopp i denne sak. Eg segjer, at det kann tenkjast, at det har verka med til, at utanriksministeren har teke ei avventande stode, og eg kjenner ikkje til, at utanriksministeren har fått nokon vissmun um, at nemnda hadde ynske um eit intimare samarbeid i Grønlandssaka i år, enn det såg ut til, at ho hadde i fjor. Då me fekk nyss um, at det var misnøgje i utanriksnemnda med, at ho ikkje fekk arbeida meir i lag med riksstyret um dette - det var, etter at utanriksministeren no sist var reist til Genf, og det var gjennom statsministeren, at den fungerande utanriksministeren

Møte for lukkede dører, Stortinget 3. mai 1932

fekk greie på det, nærast som eit rykte, det var ikkje kome noka offisiell melding til utanriksministeren frå nemnda um, at ho ynskte å sjå han der, det kom liksom kjøkenvegen - då me fekk nyss um det, melde med ein gong den fungerande utanriksministeren seg hjå den vyrde formannen i nemnda. Eg sa, at eg stod til teneste, eg vilde med glede visa meg der - som overalt elles, der det var krav um det - som utanriksminister. Eg la til, at dersom det ikkje var heilt um å gjera, var det kann henda best å venta, til den eigenlege utanriksministeren kom heim; men eg sa meg fullt viljug til å møta, og eg vilde få departementet til å leggja meg dei vise ord i munnen, som eg i so fall skulde uttala, når eg kom i nemnda. Men formannen sa, at han var heilt samd med meg i, at me burde venta, til den eigenlege utanriksministeren kom heim. Dermed skildest me som gode vener og vel forlikte. Dette var fyrste gongen, me fekk greie på, at det eksisterte eit slikt misnøgje mot riksstyret på grunn av, at det skulde vanta vilje til samarbeid. Meir har eg eigenleg ikkje å segja um den ting. Eg vil berre personleg leggja til, at det sjølvsagt gleder regjeringa, at denne vilje er til stades; eg tvilar på ingen måte på, at utanriksministeren, so snart han kjem heim, med glede vil møta i nemnda, og eg tvilar heller ikkje på, at riksstyret, som er inderleg interessert i, at det kann koma det best moglege ut av denne sak for vårt folk, ogso er glad over, at dette samarbeid kann koma i stand på beste måte.

Nygaardsvold: Jeg vil for det første i anledning av det som komiteens formann, president Hambro, uttalte, at man skulde ta under overveielse ikke å oppløse Stortinget som vanlig i år, si at det vil jeg ta stilling til siden; det spørsmål må drøftes nokså inngående før jeg vil ta stilling til det.

Hvad statsministerens uttalelse angår, så forstod jeg ham slik, at statsministeren ikke bare gav sin tilslutning til det som komiteen her har sagt, nemlig at det ikke uten Stortingets samtykke må tas skritt eller treffes disposisjoner som binder vår handlefrihet efter at dommen i Haag er falt, men endog utdypet den tanke som ligger til grunn for en sådan bemerkning. Dermed kan jeg erklære mig helt tilfreds.

Derimot berørte ikke statsministeren de ekspedisjoner som vi nu behandler. Det er jo så at regjeringen har fått tilslutning fra komiteens flertall, men efter den grunngeving som hr. Mowinckel har gitt for denne tilslutning, er det klart at den tilslutning er nokså kjølig. Vi for vår del som tilhører arbeiderpartiet, har ment å måtte ta konsekvensen her og si fra hvordan vi anskuer disse ekspedisjoner. Første gang jeg hadde ordet, henviste jeg til det vi hadde skrevet i innstillingen. Jeg har nemlig den forståelse, og jeg har gjort den erfaring, at hvis ikke den forsterkede utenrikskomite eller dens enkelte medlemmer sier klart og greit fra i skriftlig form, vil komiteens innstilling bli misopfattet og benyttet ved en senere anledning i en gal mening. Jeg henviser i så måte til behandlingen av fjorårets ekspedisjoner, da det blev uttrykkelig uttalt i komiteen under nærvær av regjeringens representanter, at bevilgningene måtte fordeles slik og slik, til de og de ekspedisjoner, og regjeringens representanter erklærte sig, såvidt jeg skjønnte, enig i det. Det viste sig

Møte for lukkede dører, Stortinget 3. mai 1932

imidlertid, at de som komiteen hadde frarådet skulde få, fikk hele grisen, de, fordi komiteen ikke skrev noenting. Derfor vil jeg herefter ha det skriftlig, alt det jeg sier om disse spørsmål. Hvad selve de to ekspedisjoner angår, som vi ikke fant å kunne stemme for, så søker jeg forgjeves i proposisjonen efter begrunnelse for at de skal sendes. Det er sagt at det skal være for å styrke vår stilling i Haag; men Ishavsrådet, som fører hele talen for disse ekspedisjoner her, har ikke med et eneste ord snakket om at disse to ekspedisjoner vil komme til å styrke vår stilling i Haag. Derimot sies det, at det er av den opfatning at man fra norsk side nu bør innrette sig slik på Øst-Grønland at Norges stilling blir sterkest mulig, og at det har stor betydning at så store deler av Øst-Grønland som mulig koloniseres av nordmenn. Noen stor kolonisasjon blir det nu ikke da, når vi vet at der oppe på Eirik Raudes land, hvor vi har okkupert og hvor man fortrinsvis skulde legge vekt på å begynne med kolonisasjon og med både det ene og det annet, der har vi nu 7 mann. Og så skal man nu sende ut kostbare ekspedisjoner til landet syd for Eirik Raudes land, uten noen annen begrunnelse enn at det er av interesse at man koloniserer videre ut over i Øst-Grønland, før striden om okkupasjonen av Eirik Raudes land er avgjort. Om den ene ekspedisjon, Giævers ekspedisjon, anføres det ganske flott, at enten reiser han til Scoresbysund eller til Besselfjorden, og Ishavsrådet sier at det er likegyldig hvor han reiser; bare han reiser i disse dager, så skal han få penger nok. De originale ansøkninger er ikke vedlagt proposisjonen. Jeg skulde ha funnet det av betydning, om de uttrykk, som her er anvendt om disse to ekspedisjoner, enten til Scoresby sund eller eventuelt til Besselfjorden, var blitt Stortingets medlemmer bekjent. Når det ikke foreligger nogen slags begrunnelse for, at disse penger kan komme til å styrke vår stilling under den pågående prosess, og når jeg for min del, og de som har behandlet disse saker i komiteen, og som har sluttet sig til mig, har den opfatning, at disse ekspedisjoner vil komme til å skade vår stilling i Haag, ja, så spør jeg: er det da rimelig, at vi i disse tider med så generøs hånd kaster ut tusener til sådanne formål? Jeg vil ikke være med på det. Jeg vil være med på det, som styrker stillingen under prosessen om Eirik Raudes land; men jeg vil ikke være med på å gi penger til ekspedisjoner, hvis hensikt går utover det, og som kanskje har til formål å foreta nye okkupasjoner. Hvis så skjer, skulde kanskje også min stemme bli påberopt: ja, du tok ikke avstand fra bevilgningen dengang, og da er du medansvarlig. Jeg vil ikke det. Jeg ber Stortingets medlemmer tenke sig nøie om, før de går på disse to ekspedisjoner. La oss få en avgjørelse på prosessen i Haag, og siden får vi ta vår stilling op til fornyet og nøiaktig overveielse av, hvad vi da bør gjøre.

Jeg kan ikke riktig skjønne, hvad den fungerende utenriksminister mente. Han snakket om, at efter det som gikk for sig i den forsterkede utenrikskomite i juli ifjor, efter den stilling de forskjellige fraksjoners førere da inntok, så det ikke ut, som om komiteen vilde ha noget samarbeide med regjeringen. Hvis den ærede utenriksminister på den vis mener med tvetydige ord å skulle bibringe Stortingets medlemmer en gal forståelse også på dette område, vil jeg be om, at

Møte for lukkede dører, Stortinget 3. mai 1932

referatet fra det møte blir omdelt til samtlige Stortingets medlemmer, så får Stortinget se, hvordan forholdet var. Jeg hadde tenkt - især da det ved Stortingets avslutning ifjor så ut til å være skjønn enighet om fremgangslinjen i dette spørsmål, at det hadde vært regjeringens plikt å søke samarbeide med Stortinget, og at det ikke var den forsterkede utenrikskomite, som skulde forsøke å klenge sig inn på regjeringen, når man ikke visste, hvad regjeringen vilde - for det visste man såmenn ikke, da den kalte inn den utvidede utenrikskomite.

Moseid: Statsministeren har uttalt, at regjeringen anser sig forpliktet til innenfor konstitusjonens ramme å foreta de skritt, som den anser nødvendige, for å vareta landets interesser. Det sier sig da selv, at regjeringen må bringe på det rene, hvorledes grunnloven er å forstå uten på nogen måte å være bundet av de forskjellige fortolkninger av grunnloven, som her kan finne uttrykk i Stortinget.

Lykke: Jeg hadde egentlig tenkt ikke å ta ordet, fordi jeg i grunnen var enig i den motivering for flertallets stilling som hr. Mowinckel gav. Men jeg må allikevel si, at jeg var kanskje i enda sterkere grad enn hr. Mowinckel i tvil om riktigheten av å gå med på særlig de to siste av disse ekspedisjoner, og når jeg gjorde det tilslutt, var det, fordi jeg fikk det inntryk, at regjeringen satte meget inn på å få dette til, da den hadde den opfatning, forstod jeg, at disse ekspedisjoner skulde kunde være til gagn for Norges sak i Haag, og under de omstendigheter sluttet også jeg mig til hr. Mowinckels standpunkt og gikk med flertallet og stemte for disse ekspedisjoner. Men jeg tillater mig da å understreke, at det er selvsagt, at regjeringen har det fulle og hele ansvar for disse ekspedisjoner og for den motivering, som er gitt for ekspedisjonene. For den tvil, som vi hadde, flere av oss, om, at de vilde gavne vår sak, den tror jeg ikke er så helt ugrunnet. Men med den sakkyndighet, som står til regjeringens disposisjon, går jeg ut fra, at regjeringen på det punkt er så vel orientert, at den også kan overta det ansvar som er forbundet med disse ekspedisjoner.

Den fungerende utenriksminister kom med en ganske forbløffende fremstilling av forholdet mellom utenriksministeren og utenrikskomiteen. Såvidt mig bekjent har det ennu aldri hendt, at utenriksdepartementet i en viktig sak - jeg hadde nær sagt før det har tatt endelig stilling til saken - ikke har gått til utenrikskomiteen og konferert med den. I dette tilfelle skyter den fungerende utenriksminister sig inn under et møte, som blev holdt i juli ifjor, og mener at man efter det som der foregikk, ikke kunde regne med, at utenrikskomiteen hadde nogen lyst til å samarbeide med regjeringen - riksstyret som han kalte den. Ja, enten utenrikskomiteen har lyst til å samarbeide med riksstyret eller ikke, så er det riksstyrets plikt å forelegge for dette organ, som Stortinget har, de store saker, som er oppe i dagen, og er det vel noget spørsmål, som er viktigere idag enn den måte, hvorpå vi har engagert oss i denne sak med Grønland? "Engagert oss" - deri ligger ikke fra min side nogetsomhelst odiøst;

Møte for lukkede dører, Stortinget 3. mai 1932

naturligvis håper vi alle på, at utfallet skal bli godt, men dette er jo selvsagt en sak, hvori man også engagerer sig sterkt, og da synes nok jeg, at det forhold som hr. Mowinckel påtalte, og hvorpå han også leverte et eksempel, det kan ikke fortsette. Når det altså er vekslet innlegg i denne sak, og den danske minister har lest både det norske og det danske innlegg, men Stortingets organ, utenrikskomiteen, - eller i dette tilfelle kanskje helst den forsterkede utenrikskomite - ikke kjenner noget til, hvad der er foregått i denne sak, hvilke meninger er utvekslet, efterat okkupasjonen fant sted, og hvilke innlegg som er levert, da synes jeg, det er påfallende. Men jeg forstår da den fungerende utenriksminister slik, at han mente, det hadde vært utenrikskomiteens sak å spørre regjeringen om å få disse opplysninger utlevert. Nei, det tror jeg nok må sies å være en feil anskuelse av forholdet mellem storting og regjering.

Så vil jeg bare gjøre oppmerksom på, at foruten disse ekspedisjoner er der på et annet budgett, hvor innstillingene blir levert fra utenrikskomiteen, opført 75.000 kroner også til en Grønlands-ekspedisjon, således at vi i disse knappe tider må sies å ofre ganske store beløp på denne konto, bortset fra alt annet. - Med hensyn til presidentens antydning om at Stortinget ikke behøvde å oppløses isommer men kunde ajourneres og i tilfelle innkalles av presidentskapet, vil jeg ha sagt at jeg for min del er ganske enig i det. I en sådan situasjon synes jeg det er Stortingets plikt å ta saken på den måte, at man ikke oppløser tinget men bare går fra hverandre og venter på presidentskapets tilsigelse for å komme sammen igjen.

Alf Mjøen: Jeg vil først gjerne be utenrikskomiteen å ta i betraktning, at det å dele ut hemmelige dokumenter til 150 tingmenn, det tar sin tid. Man stod herute i korridoren endog så sent som idag og delte dem ut til en rekke tingmenn. Efter den almindelige regel har vi her i Stortinget rett til å se en sak opslått 24 timer før den behandles, og jeg mener at det samme bør være tilfellet med disse ting og spesielt når det gjelder større og viktigere saker. Dernest vil jeg ha sagt, at jeg synes vi skulde diskutere disse ting åpent og greit. Vi har i denne sak intet å skjule, og vi begynner å komme nokså langt innpå dette som vi mente å skulle komme bort fra, nemlig hemmelig behandling av alt hvad der angår utenriksanliggender. Jeg sier dette ut fra den mangeårige erfaring, at nettopp det som vi slår op i Stortinget til hemmelig behandling, det blir nettopp mere kjent; for da skjønner man at det er noget som vi ønsker å behandle i hemmelighet, og som ikke skal komme den annen part for øre. - Det har her vært nevnt noget i anledning av forhandlingen i juli ifjor i utenrikskomiteen. Det tør selvfølgelig vi andre tingmenn ikke ha noget begrep om. Men jeg vil yde min tilslutning til, at det er litt eiendommelig at ialfall utenrikskomiteens medlemmer ikke har fått meddelelse om innlegget fra våre advokater i Haag. Jeg synes det øvrige Storting også har krav på å få dette, det er ikke bare utenrikskomiteen som skal ha adgang til å følge med i de anliggender. Jeg vil der minne president Hambro om at en del av oss tingmenn søkte å sette Stortingets medlemmer inn i hvordan saken stod i Haag, og bad i den anledning om å få utlånt

Møte for lukkede dører, Stortinget 3. mai 1932

Eidsvolds-galleriet. Det blev nektet oss, og så bad vi om å få Lagtings-salen, men så blev det også nektet oss. Det har således ialfall fra enkelte tingmenns side vært gjort hvad man kunde forat Stortingets medlemmer skulde bli underrettet av netop en av de offisielt oppnevnte sakkyndige om sakens stilling. Jeg synes derfor det er litt eiendommelig, hvis bebreidelsen for at Stortinget får for lite opplysninger skal komme fra hr. Hambro. Han har nettop vært med på å hindre at Stortingets medlemmer kunde får en oversikt fra sakkyndig hold over Grønlands-saken.

Hvad angår grunnloven, så går jeg ut fra at man ikke mener å anvende andre regler når det gjelder disse saker enn i andre saker. For jeg mener konstitusjonen er slik å forstå, at regjeringen har å handle når Stortinget ikke er samlet, men søker snarest Stortingets samtykke etterpå. Der er nemlig et ansvar ved ikke å handle også, men Stortingets samtykke skal innhentes.

Når man nu her flere ganger er kommet inn på det spørsmål, hvad der gavner eller ikke gavner processen i Haag, så kan jeg ikke skjønne annet enn at denne tiraden som er tatt inn her: "Hvad angår den fremtidige norske Grønlandspolitikk går komiteen ut fra at der ikke uten Stortingets samtykke tas noget skridt o.s.v. ..." - at det er en bemerkning som ikke egentlig gavner vår stilling i Haag. Jeg synes at regjeringen får en stilferdig røffel der. Man kan selvfølgelig ikke gjøre kabinettspørsmål på premisser, men hvis jeg hadde vært statsminister vilde jeg sagt, at de premissene der får være hvad de er, nemlig premisser; jeg handler som regjeringens chef under konstitusjonelt ansvar, men de premisser der er jeg ikke enig i, og jeg kan ikke være bundet av dem. Er det noget man vil der under alle forhold skal tas hensyn til, så får man ta det inn i konklusjonen; for da er det Stortingets beslutning, men regjeringen står fritt overfor premisser.

Presidenten: Presidenten finner til den siste taler å burde bemerke, at innstillingen blev omdelt i Stortinget lørdag klokken 2, og kontoret kan intet ansvar ha for at de representanter som ikke er tilstede, får innstillingene senere ihende enn de representanter som finnes tilstede i bygningen.

Presidenten vil også gjøre representanten opmerksom på, at når denne sak er behandlet hemmelig, er det efter ønske av Ishavsrådet og av departementet og ikke efter noget initiativ av komiteen.

Videre vil presidenten gjøre opmerksom på at efter Stortingets reglement er den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite det eneste organ i Stortinget som kan innkalles av utenriksministeren og av statsministeren, av den selvfølgelige grunn at i de saker det her gjelder, er det alene regjeringen som er orientert, og en stortingskomite kan ikke forlange at regjeringen skal møte for å redegjøre for begivenheter om hvilke komiteens medlemmer ikke har noget annet kjennskap enn rykter som de hører på gater og streder.

Støstad: Med hensyn til innstillingen angående utsendelse av ekspedisjoner i år kan jeg slutte mig til det som er sagt av hr. Nygaardsvold. Når jeg allikevel bad om ordet var det fordi

jeg gjerne vil sette fingeren på noget som står i proposisjonen på side 4. Jeg gjør det fordi jeg synes det er nødvendig at det blir nevnt her i Stortinget for lukkede dører. Det står nemlig på side 4 her: "Under den pågående konflikt med Danmark bør man påse at deltagerne i de overvintringsekspedisjoner som opnår statsstøtte blir utvalgte folk som man i enhver henseende kan stole på, og for å sikre sig dette vil Ishavsrådet peke på den ordning, at deltagerne i de ovenfor omhandlede overvintringsekspedisjoner på forhånd skal være godtatt av Svalbardkontoret." Dette har - såvidt jeg forstår - regjeringen eller departementet stilltiende sluttet sig til. Jeg vil da si at jeg for min del føler mig slett ikke betrygget ved den garanti som skulde ligge i at Ishavsrådet skulde godkjenne deltagerne i ekspedisjonene. For det første fordi jeg har den dybeste mistillit både til Ishavsrådet og til Ishavskontoret, og dernæst fordi jeg efter å ha sett endel av ansøkingene om å få penger til ekspedisjoner og begrunnelsen for disse ansøkinger, med engang blev klar over at de folk som der har søkt ikke er av den støpning som jeg vilde anbefale skulde få penger til ekspedisjoner til Østgrønland. Ansøkingenes begrunnelse er efter min mening en anklage mot de folk, en anklage så sterk at jeg synes at i ethvert fall en av de ekspedisjoner som flertallet foreslår under ingen omstendighet burde få anledning til å reise. Jeg vil be om at regjeringen ikke blindt følger Ishavskontoret, når det gjelder uttagning av folkene. Jeg tror at det mål det kontor legger på de folk som skal delta i disse ekspedisjoner ikke vil bli godkjent av denne forsamlings flertall.

Så vil jeg si at når vi ser på hvad vi bevilger, også nu i år, til ekspedisjoner til Østgrønland, blir det ikke så ganske få penger, og når vi dertil tenker over hvad hele denne Øst-Grønlands affære sannsynligvis vil komme til å koste, tror jeg ikke man skal se helt bort fra det økonomiske. Det er dog ikke så lett å skaffe penger. I ethvert fall har jeg forstått finansministeren slik at det har sine store vanskeligheter mange ganger å skaffe de nødvendige penger i statskassen, og jeg synes derfor at man også av den grunn skulde være noget forsiktig med bruk av penger til dette.

Jeg vil også gjerne nu, for lukkede dører, ha sagt for min del at når det fra den fungerende utenriksministers side og også delvis fra statsministeren og nu sist fra hr. Mjøens side snakkes om at det for landet aller viktigste spørsmål nu er Grønland og prosessen i Haag, kan jeg ikke innse det. Jeg tror nemlig ikke på, selv om vi vinner prosessen i Haag, at det vil bli nogen så forferdelig storslagen affære for landet. Jeg sier ikke dette, fordi jeg ønsker vi skal tape. Jeg sier der fordi det er min personlige mening; jeg tror alle er klar over at økonomisk kan det ikke bli nogen særlig fordel for landet; men jeg er heller ikke sikker på om det av andre grunner er nogen fordel.

Tilslutt vil jeg også gi min tilslutning til den kritikk som er reist mot utenriksdepartementet, fordi det synes som om det ikke har særlig behov for samarbeide med utenrikskomiteen. Når det fra den fungerende utenriksministers side hevdes at han fikk det inntrykk under det møte vi hadde i juli ifjor, at utenrikskomiteen ikke var noget særlig glad i samarbeidet, er

jo dertil å bemerke at om en regjering kommer til utenrikskomiteen med et spørsmål og utenrikskomiteen da ikke ønsker å følge regjeringen, er ikke dermed regjeringens ansvar bortfalt, og den er ikke dermed fritatt for siden å søke utenrikskomiteen i samme og andre spørsmål av lignende art. Det inntrykk jeg har fått, er at regjeringen ikke egentlig har hatt særlige ønsker i så henseende. Jeg har tvertimot hatt det inntrykk at den har søkt et samarbeide på en annen kant, utenom denne sal, et samarbeide som ikke har vært til gagn hverken for Stortinget eller for saken.

Statsråd Kirkeby-Garstad: Den ærede representant hr. Nygaardsvold beklaget sig over at proposisjonen ikke inneholder nogen begrunnelse for at disse ekspedisjoner sendes. Det er meget mulig at begrunnelsen kan være for kortfattet. Jeg trodde imidlertid at det skulde stå ganske klart hvad som er hensikten med at disse ekspedisjoner sendes. Departementet uttaler at det "anser det nemlig av den største betydning at den norske virksomhet på Øst-Grønland i den nærmeste fremtid støttes, således at størst mulig område der er besatt i den tid prosessen i Haag pågår og når voldgiftsdommen faller." Den ærede representant syntes å legge den betydning i det som der er sagt, at det kun var hensikten å ha besatt landet for å gå til nye okkupasjoner. Min personlige mening er at vi trenger å befeste vår stilling på Grønland, vi trenger å tilrettelegge forholdene for norsk næringsvirksomhet på Grønland, kanskje likeså meget hvis vi taper prosessen i Haag, som hvis vi vinner den. Det er jo ingen i denne forsamling som ikke er bekjent med den politikk, som Danmark har ført på Vest-Grønland, og det er vel ingen i denne forsamling som vil tvile på at danskene vil føre den samme politikk på Øst-Grønland, såsnart de er i besiddelse av landet. Men nettopp da, når det forsøkes å føre samme politikk på Øst-Grønland, nettopp da er det nødvendig for norsk næringsvirksomhet, at vi har satt oss fast, at vi har økonomiske interesser å vareta der. Jeg tror det er av like stor betydning, at vi har fått sendt ut disse ekspedisjoner og fått tilrettelagt forholdene for norsk næringsdrift deroppe, om vi taper, eller vinner. Hr. Nygaardsvold nevnte også Giævers ekspedisjon, og det skulde efter hans uttalelser være nokså uklart, forstod jeg, hvilken ekspedisjon det var departementet der hadde anbefalt. Giæver hadde fremlagt to alternativer, et til det indre av Scoresbysund og et til landet nord for Eirik Raudes land. Ishavsrådet anbefalte den siste; det mener jeg der er gitt uttrykk for i proposisjonen, og departementet har også gitt uttrykk for, at det er det siste alternativ, ekspedisjonen nord for Eirik Raudes land, som departementet anbefaler, idet det siger, at det anbefaler de av Ishavsrådet foreslåtte ekspedisjoner. Jeg synes ikke der skulde være særlig grunn til å tvile på, hvad det er departementet mener. Jeg kan som sagt innrømme at begrunnelsen er noget kortfattet, og at forslaget kunde være mere fyldig begrunnet, men det synes å være litt vanskelig å vite, hvor meget eller hvor lite man skal skrive i en proposisjon. Efter de uttalelser, som falt fra hr. Støstad, fikk en nærmest det inntrykk, at departementet også hadde uttalt for meget. Det hadde nemlig referert Ishavsrådets uttalelse om at man måtte sørge for, at de folk som blev sendt

derop, var utvalgte folk. Jeg synes heller ikke den uttalelse skulde være til å misforstå. Det har vel vist sig gjennom lange tider, at det nettop har vært spørsmål om å ha utvalgte folk, de rette folk til det pionerarbeide som utføres på Øst-Grønland, og det er vel det som ligger også i Ishavsrådets uttalelse der. Jeg kjenner personlig ikke nogen av dem som har søkt om bidrag til disse ekspedisjoner, jeg kan ikke uttale mig om personene; men det går jeg ut fra, at Ishavsrådet, som kjenner disse folk, vet og kan vurdere, hvorvidt de har betingelser for å kunne utføre det arbeide som de er satt til. Jeg tror vi i så måte kan være ganske trygge, og jeg for min del kan ikke følge opfordringen om å slå vrak på Ishavsrådets veiledning i det spørsmål.

Statsråd Trødal: Eg må atter få streka under den ting, at det ikkje er rett, at ikkje Stortinget har fått noko slag opplysning um Grønlandssaka. Det er sendt stortingsmelding - tolleg fyllug - um saka, og utanriksministeren har, som me veit, elles gjeve ei utgreiing her i salen um utanrikspolitikken på den tid, då denne utgreiinga vart gjeven. Med umsyn på spursmålet, um samarbeidet med utanriksnemnda kunde og burde ha vore intimare, og um kvar i tilfelle skulda ligg, må eg nok atter segja, at eg trur nok, at når ein får delt ut det referat frå møtet i utanriksnemnda, som det her har vore tale um burde delast ut, vil det verta vanskeleg å fri seg frå ei kjensle av, at utanriksnemnda den gongen måtte verka som litt avvisande mot riksstyret, og eg sa i samanheng med det, at eg kunde tenkja det som mogleg, at utanriksministeren har kjend seg litt avkjøld og ikkje har vore freista til å søkja det samarbeid so sterkt, som han elles vilde ha gjort. Det skin ogso gjennom den kunngjering, som gjekk ut i blada etter det møtet, at ein ikkje har interessert seg so svært varmt for den sak, som ein var kalla inn for å dryfta. Det står der: "Efter henstilling fra regjeringen har Stortingets utvidede utenriks- og konstitusjonskomite lørdag og søndag holdt møte, hvori også den samlede regjering deltok. Regjeringen redegjorde for Øst-Grønlands-spørsmålets stilling. Redegjørelsen foranlediget ingen beslutning eller uttalelse fra komiteens side." Det var den kunngjering, som gjekk ut til blada, og eg kann vel ha rett til å tolka ho slik, at ikkje den kunngjeringa ber vitnemål um noka sterk interesse for denne sak hjå nemnda på den tid. Nu ja, det er ikkje hovudsaka.

Til slutt vil eg med umsyn på spursmålet um det norske innlegget - eg har vore klandra for, at Stortinget eller utanriksnemnda ikkje er gjort kjend med det - få opplysa, at det for lang tid sidan er avgjort av riksstyret, at det innlegget skal verta umsett til norsk, og so snart det er skjett, vil det verta sendt til Stortinget. - Diverre er det enno ikkje ferdig. Eg vil vona, at det ikkje tek lang tid, fyrr ein kann få det.

Handberg: Det var ganske påfallende, syntes jeg, at hr. Lykke var den mann som klandret særlig at utenriksministeren ikke har vært i komiteen og gitt opplysninger. Slår man tilbake i "Stortingstidende", finner man at hr. Anderssen-Rysst i 1927 reiste en aksjon nettop mot hr. Lykke for at ikke en

Møte for lukkede dører, Stortinget 3. mai 1932

utenrikspolitisk beretning var avgitt likeoverfor Stortinget. Forholdet er jo det at i 1927 avga hr. Lykke sin innberetning her i Stortinget som vanlig, likedan som Braadland gjorde i år. Senere er det fra bondepartiets side kommet en proposisjon når det gjelder Grønlandssaken. Det var den 7. juli 1927 at hr. Anderssen-Rysst reiste aksjonen mot ministeriet Lykke, og vi har nokså lenge igjen ennu til vi når 7. juli i år, og jeg har kjennskap til at så snart utenriksministeren kommer tilbake, kommer han i komiteen - så er sagt - og gir de opplysninger som komiteen ønsker.

I den siste passuss i premissene står det "komiteen". Nu har det endelig lykkedes hr. Reimers og mig gjennom den fungerende formann å få det rettet, idet der skal stå "komiteens flertall". Jeg skal ikke komme nærmere inn på det, for da måtte jeg redegjøre for hvad som foregikk i komiteen. Jeg mener at der var en slik behandlingsmåte ved avgivelsen av innstillingen at den er uten sidestykke i utenrikskomiteen i en så stor sak.

Når det gjelder bevilgning til disse ekspedisjoner, er jeg enig i hvad hr. Mowinckel uttalte i 1924. Han uttalte da at det var av den største betydning at vi varetok våre interesser på Øst-Grønland. Han nevnte at hvis man ikke gjorde det på alle måter ved å sende ekspedisjoner og sette sig fast der, men gjorde Grønlandsavtalen til en sovepute, så vilde det være meget uheldig for vårt land. Han advarte dengang særlig sterkt mot å gjøre Grønlandsavtalen til en slik sovepute. Han nevnte at vi har frie hender der borte. Det var 2 ting nevnte han, som ikke var i orden, det gjaldt kramkarer og klokkejøder, men han mente at ved videre underhandling med Danmark kunde man også opnå at disse fikk fritt spillerum der borte.

Alf Mjøen frafalt ordet.

Nygaardsvold: Såvidt jeg forstod min ærede kollega hr. Handberg, uttalte han at behandlingen av denne innstilling i komiteen var uten sidestykke, og han brukte vistnok også sterkere uttrykk. Jeg vet ikke hvilket møte han sikter til, eller om han sikter til alle møter. Jeg for min del har ledet et av disse møter, da innstillingen blev avgitt. Jeg skal være ganske enig i at det var litt rotet til å begynne med, fordi hr. Handberg og hr. Reimers ikke riktig visste hvilken stilling de skulde ta, men vi diskuterte nu i det uendelige. Alle sammen fikk ordet og snakket så lenge som de bare lystet, og tilslutt kom hr. Handberg og hr. Reimers dit at de vilde betrakte hele denne passuss som overflødig, og dermed kunde jeg slå mig tilro. Hele saken var fremlagt, hele saken blev diskutert. Skal man ta frem behandlingsmåten i komiteen, kan det kanskje være på sin plass å trekke frem det første utkast som hr. Handberg og hr. Reimers la frem til uttalelse, hvori de håpet at regjeringen ikke vilde gå utenom gjeldende lov og grunnlov. Det syntes nu vi var ganske stridt å si om den sittende regjering, og derfor hjalp vi hr. Handberg og hr. Reimers på rett kjøll så de ikke kom med slike ting. Det er snakket meget om hvorvidt komiteen har fått den nødvendige orientering i Grønlandsspørsmålet. Den fungerende utenriksminister sa at Stortinget hadde fått fyldig utredning av det, for det første

gjennom den meddelelse som var avgitt, og dessuten gjennom den utredning som utenriksministeren hadde gitt. Hr. Alf Mjøen var vistnok av en helt annen opfatning. Vi har forsøkt, sa han, å gi Stortingets medlemmer en full og hel oversikt over hvordan Grønlandsspørsmålet for tiden ligger an. Han fant altså at den utredning som regjeringen hadde gitt, den var utilstrekkelig, og så skulde "vi" - det vil underforstått si Stortingets Grønlandslag - overta regjeringens rolle og utrede spørsmålet for Stortinget, enten i Eidsvoldsgalleriet eller i Lagtingssalen. Jeg skal tilstå at hadde jeg visst at det var Grønlandslaget som skulde optre på regjeringens vegne og gi oss den nødvendige utredning i anledning Grønlandsspørsmålet, så skulde jeg til tross for at forholdene lå vanskelig an nettopp da, ha gitt min stemme til at hr. Mjøen eller en hvilkensomhelst annen som står i Stortingets Grønlandslag, skulde ha fått overta regjeringens rolle der. Men, som sagt, jeg så det ikke på den måten den gang.

Når det er sagt fra den fungerende utenriksminister at vi har fått en fyldig utredning, vil jeg for min del rent personlig få lov til likeoverfor utenriksministeren her idag å peke på at det er en side ved spørsmålet som vi savner ethvert kjennskap til, både utenrikskomiteen og Stortinget som helhet, og det er: hvilke utgifter drar dette spørsmål etter sig? Vi leser i avisene at man engagerer den og den både utenlandske og innenlandske bekjente advokat, vi leser at der er opnevnt sakkyndige både av den og den art, både av den ene og den annen videnskap, og vi forstår at disse sakkyndige er i febrilsk virksomhet både når det gjelder Grønlandsspørsmålet og når det gjelder Stortinget som sådant. Jeg forstår det slik at de engagerte sakkyndige i dette spørsmål, de som antagelig har betaling, og som staten får betale, de forsøker å få saken arrangert slik: la ikke Stortinget komme bort i dette spørsmål. Nei, det er mange ting som hverken utenrikskomiteen eller Stortinget kjenner nogenting til i disse spørsmål. Det er nok så, som det også er nevnt her før, at vil stortingsmenn som ikke står i Stortingets Grønlandslag - hadde jeg nær sagt - få beskjed om enkelte ting, så bør de gå ut i byen og treffe folk der. De vet beskjed, de!

Likeoverfor statsråd Kirkeby-Garstad vil jeg si, at jeg slutter mig helt og fullt til det som hr. Støstad sa med hensyn til at Ishavsrådet skal velge ut de menn som skal være med i ekspedisjonene. Den ærede statsråd sa, at det var av betydning å få utvalgte folk til å utføre pionerarbeidet oppe på Grønland, og dem var Ishavsrådet bedst kvalifisert til å velge, fordi det kjente disse folk. Ja, mon det? Når en leder av en ekspedisjon som f.eks. Sigurd Tolløfsen oppe i Tromsø andrar om å få statsstøtte til en ekspedisjon, så skulde jeg tro, at vedkommende mann - jeg kjenner ham ikke, jeg tar den som først står som ansøker - kjenner de folk som han vil ha med sig. Og ingen skal få mig til å tro, at Ishavsrådet, som sitter hernede, har bedre kjennskap til ishavsfolk oppe i Tromsø enn vedkommende ishavsskipper som skal stå som leder av ekspedisjonen. Når man snakker om pionerarbeide vil jeg spørre: Hva slags pionerarbeide er det som skal utføres? Er det samme slags som det som blev utført for statens penger ifjor? Statsråd Kirkeby-Garstad uttalte, at vi trengte til å

Møte for lukkede dører, Stortinget 3. mai 1932

tilrettelegge vilkårene for norsk næringsdrift, hvordan enn utfallet av prosessen i Haag blev. Han så det slik, at det var av betydning, at vi hadde satt oss fast deroppe så godt som mulig, hvilket utfall prosessen enn fikk. Når det er tale om norsk næringsdrift oppe på Grønland i forbindelse med disse ekspedisjoner, så vil jeg be Stortingets medlemmer om grundig å læse gjennom proposisjonen. Jeg tror, at det da for alle vil ligge klart, at det er ikke næringsdriften, næringsinteresser som her er avgjørende; for da vil man få se, at det er 3 ekspedisjoner som kun har næringsinteresser som hovedoppgave, og som søker om bidrag til å undersøke de næringsmuligheter som muligens er deroppe for å drive forsøksdrift. Men de er blankt avvist av Ishavsrådet, mens disse som jeg mener har en litt annen karakter enn nettop å undersøke og prøvedrive næringsdrift deroppe, de får med full hånd de beløp de søker om.

Den fungerende utenriksminister kom også nu tilbake til det møte som den utvidede utenrikskomite holdt i juli, og han refererte til støtte for sine uttalelser her den pressemeddelelse som gikk ut. Synes virkelig den fungerende utenriksminister, at den pressemeddelelse skulde ha vært mere fyldig? Jeg for min del fant ikke, at man på det daværende tidspunkt - og jeg tror, at komiteen hadde regjeringens tilslutning da - burde si mere enn det som blev sagt i den pressemeddelelse. Jeg kan ikke forstå hvordan den fungerende utenriksminister, som deltok i de dages møter, kan stå her likeoverfor Stortinget og si, at den pressemeddelelse bærer preg av, at den utvidede utenrikskomite ikke interesserte sig videre varmt for Grønlandsspørsmålet. Jeg vet ikke, om vi skal ta op det møte her og mundtlig redegjøre for, hvordan det forløp - hvis det er stemning for det blandt de øvrige komitemedlemmer, så er jeg for min del beredt til å redegjøre for det, gjenta hvilke synsmåter der blev fremlagt fra vår fraksjons side, og jeg håper også, at det vil bli fremlagt fra de andre fraksjoners side. Jeg tror da, at Stortinget vil få full klarhet over, at det fra den fungerende utenriksministers side er, om ikke bevisst, så ubevisst, lagt en særlig tvilsom mening i hans uttalelser her, en mening som ikke har nogettinging med realiteten å gjøre.

Presidenten: I anledning av den ærede representants uttalelser om bevilgningsspørsmålet finner presidenten å burde gjøre opmerksom på, at presidenten har grunn til efter underhåndskonferanse med både enkelte av regjeringens medlemmer og ekspedisjonschefen i finansdepartementet, som visstnok ifølge oppdrag har konferert om formen, å gå ut fra at det vil bli forelagt Stortinget en almindelig proposisjon om å stille de fornødne midler til regjeringens forføining, slik at man ikke behøver å ha nogen berettiget angstelse på det område.

Joh. Ludw. Mowinckel: Jeg bad om ordet igjen for i likhet med arbeiderpartiets fører å ta avstand fra disse merkelige meddelelser som fra den fungerende utenriksministers side kommer om utenrikskomiteens store møte i juli. Jeg tror, at alle som var tilstede, vil gi mig rett, når jeg sier, at sjelden har en sak været diskutert med så stor interesse, med

Møte for lukkede dører, Stortinget 3. mai 1932

så stort alvor, som det spørsmål blev diskutert som dengang blev forelagt utenrikskomiteen. Det går da ikke an å si, at komiteen ikke viste interesse for spørsmålet. Men hvad komiteen ikke kunde og ikke hadde rett til, det var å ta ansvaret fra regjeringen. Det er nemlig bare ett organ og der eksisterer bare ett organ som kunde ta ansvaret fra regjeringen, og det er Stortinget.

Derfor måtte komiteen sende ut et kommuniké, redigert som referert av utenriksministeren, og den ærede utenriksminister burde vite at det kommuniké var redigert under samarbeide mellom regjeringen og komiteen. Det var altså et kommuniké på såvel regjeringens som komiteens vegne om de møter som i de dager hadde funnet sted. Dette får være tilstrekkelig for å sette den fungerende utenriksminister på plass.

Det er en ting til som gjentagne ganger kommer tilbake fra den fungerende utenriksminister, og det er det at Stortinget og komiteen i virkeligheten har fått meget god beskjed om Grønland-saken, og gang på gang peker han på to ting: Det ene er utenriksministerens redegjørelse av 7. mars, det annet er St.med. nr. 13. I redegjørelsen av 7. mars, som dog blev gitt for lukkede dører, stod det intet annet om Øst- Grønland-saken enn det enhver visste på forhånd, nemlig hvorledes domstolen var sammensatt, og hvem der var Norges advokater og rådgivende, intetsomhelst annet, og i St.med. nr. 13, som er en offentlig meddelelse, står der intet annet enn hvad der for lang tid siden har stått i alle aviser. Det er det kjennskap Stortingets utenrikskomite har fått til Øst- Grønland-saken, hverken mere eller mindre. Hvis den ærede utenriksminister kan kalle dette for en fyldig utredning, må den ærede utenriksminister ha et annet begrep både om ordet "fyldig" og om utredning enn jeg har.

Før jeg slutter, vil jeg gjerne peke på en ting, og det er den måte hvorpå denne sak er blitt behandlet efterat komiteen avgav sin innstilling. Overensstemmende med proposisjonen var komiteens innstilling hemmelig, og proposisjonen hadde jo lagt stor vekt på at den skulde holdes hemmelig, det blev endog uttrykkelig sagt at av hensyn til prosessen var det ønskelig og nødvendig at man gikk frem med den største hemmelighetsfullhet i disse ting. Proposisjonen er utdelt til Stortingets 150 medlemmer, men jeg kan med trygghet si, at da det gjaldt proposisjonen, hørte vi intet om eller så vi intet tegn på diskresjonsbrudd; men efterat komiteens innstilling er avgitt, tror jeg at det ikke er mange mennesker av dem som følger litt med i disse saker, som ikke kjenner altfor meget til hvad der er foregått. Der er i de siste dager foregått en lækage som er i høi grad beklagelig, og jeg tror ikke jeg sier for meget, når jeg for min part gir uttrykk for den tro at den lækage kommer fra den krets av menn der i denne sak representerer landets øverste ledelse. Jeg mener ikke regjeringen. Det viser sig nemlig at pressen er blitt orientert. Jeg sa forleden i en samtale jeg hadde med et av regjeringens medlemmer, at vi i utenrikskomiteen kjenner fremgangsmåten. Der fremkommer, når der har foregått ting i utenrikskomiteen som ikke behager den høieste ledelse, eller ting som den høieste ledelse frykter skal gå mot dens syn og dens ønsker, cacherte notiser i bladene, notiser som meget vel forståes av dem som kjenner

disse ting, - hvor der advares og hvor der tas forbehold. Akkurat slik er det gått til i disse dager også. Ikke senere enn idag inneholder "Dagbladet" en artikkel som tydelig er inspirert, og som skyldes kjennskap til disse ting, og jeg vet videre at en "Dagbladet" meget nærstående mann har søkt en fremstående representant av denne forsamling idag og fortalt alt hvad der står i innstillingen. Under disse omstendigheter vil jeg atter igjen spørre regjeringen, hvem jeg vil tilråde nu selv å ta ledelsen i disse ting, om den tror det er formålstjenlig av hensyn til prosessen i Haag at beslutningen om disse tre ekspedisjoner, som nu vil bli fattet i løpet av noen minutter kan jeg si, eller i løpet av en halv time, - om det vil være riktig og formålstjenlig at beslutningen om disse ekspedisjoner holdes hemmelig? Om det ikke vil være meget riktigere og klokere at vi med åpent visir erklærer at vi har interesse for Øst- Grønland, og at vi for vår part ønsker å fortsette arbeidet der gjennom ekspedisjoner, og at Stortinget idag har fattet beslutning om disse tre ekspedisjoner? Personlig tror jeg at dette hemmelighetskremmeri om ting som ikke holdes hemmelige engang, og som, så utbredt som kjennskapet er til ikke minst hvad der foregår idag, innen lang tid når - om det ikke allerede er nådd - frem til Danmark, - personlig tror jeg at det ikke er klokt, personlig tror jeg at det er klokere, riktigere og verdigere at vi legger kortene på bordet. Vi har full rett til å drive ekspedisjoner hvorsomhelst på Øst- Grønland etter Øst-Grønlandsavtalen, og regjeringen har selv hevdet at Øst-Grønlandsavtalen ikke er trådt ut av virksomhet som følge av okkupasjonen ifjor. Overensstemmende dermed kan vi sende hvilket som helst ekspedisjoner og så mange vi vil, til hele Øst-Grønland. Men gjør vi det på den måte at det holdes hemmelig, forat ikke Danmark skal komme oss i forkjøpet, som det heter i proposisjonen, er jeg bange for at vi selv kommer til å spille oss et puss som vi kan komme dyrt til å betale. Jeg vil imidlertid ikke fremsette nogetsomhelst forslag om denne offentliggjørelse, for også på dette punkt følger jeg proposisjonen. Men jeg har funnet det å være min plikt å peke på stillingen som den er idag, og rette dette åpne spørsmål til regjeringen.

Handberg: Hr. Nygaardsvold fant for godt å harselere hr. Reimers og mig. Jeg har imidlertid for hånden det innlegg som vi leverte til sakens ordfører, og jeg skal lese det op, så får man høre om det er noget særlig å bemerke ved det: "Komiteens medlemmer Handberg og Reimers vil tilråde at de i proposisjonen foreslåtte beløp til samtlige 3 ekspedisjoner vedtas uten avknapping. Vårt lands, våre fangstfolks og fiskeres interesser såvel på Øst-Grønland som i de arktiske egne i det hele må varetas med fast hånd, og vi kan ikke være med på noget som efter vår mening svekker vårt lands stilling. De foreslåtte bevilgninger til disse 3 ekspedisjoner er opført av regjeringen i samråd med de til ivaretagelse av våre interesser i disse egne oprettede kontorer og ganske sikkert avveiet efter vårt lands finansielle stilling for tiden sett i forhold til våre betydelige økonomiske og nasjonale interesser." Når jeg peker på behandlingen i komiteen, skal jeg ikke komme inn på enkeltheter der, skjønt det kunde være fristende, jeg vil bare

Møte for lukkede dører, Stortinget 3. mai 1932

si at det har vært almindelig skikk og bruk i utenrikskomiteen når det har vært avgitt innstillinger, selv mindre innstillinger, at man fikk se dem i spaltetrykk; her gjaldt det en meget stor sak, men her fikk vi ikke innstillingen i spaltetrykk, og den blev ikke referert for oss eller sendt i sirkulasjon blant oss som er medlemmer av komiteen. Det kom på mig som en ren overraskelse, da jeg sent lørdag kveld fikk innstillingen. Jeg gjør opmerksom på, at søndag søkte jeg Stortingets kontorchef og protesterte mot det som stod der, at der stod "komiteen" og ikke "komiteens flertall", og jeg ringte også søndag for å få fatt i ordføreren, men han var bortreist. Jeg skal ikke komme nærmere inn på den sak forøvrig. - Når det fra hr. Mowinckels side rettes den anke mot oss som tilhører regjeringspartiet, at der er en lekkasje blandt oss, at det er fra oss ...

Joh. Ludw. Mowinckel: Nei, det har jeg ikke sagt. Jeg sa "de som har overledelsen i denne sak", og det har ikke hr. Handberg.

Handberg: Det er jeg enig i. Det kan hende jeg misforstod hr. Mowinckel, men fra min side er det iallfall ikke nogen lekkasje, jeg har ikke vist innstillingen til en eneste mann, så ingen skal mistenke mig for å være den som gir "Dagbladet" opplysninger.

Presidenten: Der er ennu tegnet en lang rekke talere. Presidenten vil foreslå, at tiden for dem som herefter tegner sig, begrenses til inntil 2 minutter.

Votering:

Presidentens forslag bifaltes enstemmig.

Statsminister Hundseid: Jeg har inntrykk av at luften her idag er endel lummer av innestengt surhet og kritikk. Det er ikke den ting som man ikke er misfornøid med, jeg har inntrykk av at man kan stikke sig hvor man enn vender sig. Angående det norske innlegg har jo allerede fungerende utenriksminister opplyst, at dette for tiden er under oversettelse og skal bli sendt Stortingets medlemmer så snart som mulig. Mer kan ikke regjeringen gjøre når det gjelder dette spørsmål. Der er handlet så fort som mulig. - Angående omkostningsspørsmålet er det også blitt kritisert at Stortinget ikke får vite noget om dette. Til det er å svare, at i førstkommande statsråd førstkommande fredag vil det bli fremsatt proposisjon angående disse utgifter. - Angående forhandlingene i den forsterkede utenrikskomites møte ifjor sommer synes jeg, efter de uttalelser som nu er falt fra begge sider, at det måtte være det beste om disse forhandlinger blev offentliggjort for Stortingets medlemmer. Der blev jo optatt stenografisk referat, og jeg synes det var det rimeligste at Stortingets medlemmer blev bekjent med de uttalelser som er falt, så kan Stortinget selv gjøre sig op en mening om det spørsmål. - Angående offentliggjørelse med hensyn til ekspedisjonene, så har jeg personlig ingenting imot at det blir offentliggjort så snart

som mulig, og jeg skal ta denne sak op til drøftelse i regjeringen så snart det lar sig gjøre.

Anderssen-Rysst: Jeg hadde egentlig ikke tenkt å ta ordet i denne sak efterat statsministeren i sitt første innlegg uttalte sig som han gjorde; han uttalte da sin tilfredshet med at komiteens flertall var gått med på den bevilgning som regjeringen hadde foreslått. Det er jo efter det materiale som har foreligget for komiteen, ganske klart at komiteens flertalls uttalelse ikke kunde falle anderledes enn den gjorde. Den utvidede utenrikskomite har ikke hatt nogen anledning til å vurdere det materiale som foreligger som grunn for departementets uttalelse om disse ekspedisjoners betydning for prosessen, så det var ikke mulig, hvis man skulde foreta en forsvarlig behandling, at uttalelsen kunde falle på annen måte enn den er falt fra utenrikskomiteens flertalls side. Jeg er enig med den ærede handelsminister i at disse ekspedisjoner kan få adskillig praktisk betydning til utvidelse av vårt kjennskap til det land det her er tale om, og til klarleggelse av de muligheter for norsk næringsvirksomhet som kan komme til å forefinnes derborte. Og komiteens flertall har tydelig gitt uttrykk for sin opfatning i så henseende, idet det likefrem peker på den praktiske betydning ekspedisjonene kan få, - "med all anerkjennelse av disse ekspedisjoners praktiske verdi" - sies det, - osv. Vi har vært opmerksomme på dette, og jeg tror at ekspedisjonene i så henseende kan være meget nyttige. Det er jo en kjensgjerning at den norske næringsvirksomhet som utgår fra Vestlandet, legges nærmere og nærmere Øst-Grønland, og de forhold og de muligheter hvorunder norsk næringsliv kan arbeide på Øst-Grønland, har det selvfølgelig stor interesse å få klarlagt.

Jeg vil likeoverfor nogen uttalelser som falt fra den fungerende utenriksminister, få lov til å peke på den enkle kjensgjerning at den utvidede utenrikskomite trådte sammen 5. juli ifjor, og til nu, til denne dag, har landets utenriksminister ikke vært i den komité med nogen sak, bortsett fra ett tilfelle. Når man tenker på det spann av tid som ligger mellom ifjor og iår, og de store begivenheter for norsk utenrikspolitikk og for det norske folk som inneholdes i det tidsrum, så må man spørre sig selv om det kan være et korrekt og riktig forhold at den utvidede utenrikskomité ikke på noget punkt, bortsett fra ett, har vært holdt i kontakt med begivenhetene. Efter min mening er det ganske utilfredsstillende og ganske uforsvarlig, jeg kan ikke si noget annet om det. Men, sier den ærede fungerende utenriksminister, utenriksminister Braadland kan kanskje ha fått det inntrykk av den utvidede utenrikskomité at den ikke har ønsket noget samarbeide med ham, - det var noget slikt eller ialfall den mening utenriksministeren uttalte, og som basis for disse uttalelser festet han sig ved den behandling som spørsmålet om Øst-Grønland fikk ifjor i utenrikskomiteen, og han pekte også på det kommuniqué som blev utsendt. Jeg var tilstede under de forhandlinger som dengang fant sted - det er lenge siden nu, jeg husker ikke alle detaljer, men jeg tror å huske korrekt når jeg sier, at det blev stillet et direkte spørsmål til regjeringen om den ønsket at utenrikskomiteen skulde komme med

en positiv uttalelse, - med andre ord forme en beslutning. Jeg tror at regjeringen var klar over at det ikke kunde la sig gjøre, - at den utvidede utenrikskomite ikke kunde fatte en positiv beslutning, uten at Stortinget blev innkalt. Formelt kunde den utvidede utenrikskomite ikke gjøre annet enn den gjorde, og det tror jeg at den ærede fungerende utenriksminister skulde være opmerksom på, når han omtaler disse ting.

Der er anket over komiteens behandling av saken. Dertil vil jeg få lov til å si at komiteen har gjort saken til gjenstand for en grundig og samvittighetsfull behandling. Der har vært en rekke møter om spørsmålet, der har møtt folk som har hatt med saken å gjøre i administrasjonen, og som har uttalt sig om den. Saken har kort sagt vært meget omhyggelig behandlet. Når det nu søkes gitt uttrykk her i forsamlingen at behandlingen har vært mindre forsvarlig, så vil jeg som medlem av komiteen få lov til å protestere mot det. - Komiteens innstilling var ikke omdelt i spaltetrykk, sa hr. Handberg. Nei, det er riktig, komiteen arbeidet under et meget sterkt press fra regjeringens side, fordi innstillingen måtte avgis hurtigst mulig, og hvis vi skulde få innstillingen op til behandling her idag, på tirsdag, så måtte vi sørge for å få avgitt innstillingen snarest mulig efter at den var ferdigbehandlet i komiteen. Men det er helt å stille saken på hodet, hvis det søkes fremstillet slik som jeg fikk inntrykk av, at komiteens innstilling ikke har vært referert i komiteen. Komiteens innstilling blev av ordføreren, som er hr. Strand, oplest i komiteen, det er det faktiske forhold.

Angående denne sak, Øst-Grønlandsspørsmålet i det hele og okkupasjonene der, så vil jeg få lov til å understreke riktigheten av det som hr. Mowinckel sa. De opplysninger som inneholdes i Stortingsmeddelelsen og som inneholdes i utenriksministerens redegjørelse, er jo ting som har stått i avisene tidligere, så det var ikke noget nytt. Det er ikke der man kan føle sig skuffet over, at ikke regjeringen har villet orientere ytterligere, men det er mange andre viktige beslutninger til klarleggelse av sakens stilling som utenrikskomiteen hadde krav på og kunde vente skulde blitt nærmere omtalt i komiteen.

Alf Mjøen: Jeg vil først få lov til å si at jeg slutter mig helt ut til hvad hr. Mowinckel uttalte, at det er klokere og verdigere for Stortinget at dette offentliggjøres, og det gleder mig at statsministeren vil gå med på det. Jeg synes det bør offentliggjøres straks, - jeg forstod statsministeren som han først vilde gjøre det efter regjeringsmøte. Jeg hadde frafalt ordet isted, men jeg begjærte det igjen fordi jeg synes at hr. Nygaardsvold ikke behøver å behandle denne sak på en slik harselerende måte som han gjør. Nogen av komiteens medlemmer sier som hr. Anderssen-Rysst nu sist, at dette er en stor sak, men man har inntrykket av når hr. Nygaardsvold taler, at han ynder å gjøre harselas av hele affæren.

Jeg mener man ikke kan behandle disse store næringsinteresser, som spesielt tre fylker her i landet er interessert i, som en ubetydelig sak, som gir anledning til en harsellerende tone. Jeg vil henwise til at russerne

interesserer sig svært for sine arktiske farvann, blandt annet til deres opreden på Frants Josefs Land. Jeg vil også si til hr. Nygaardsvold, når han forsøker å harsellere Grønlandslaget for, at det skulde blande sig inn i utenrikskomiteens anliggender, at det ikke på nogen måte har været tilsiktet å overta noget arbeide fra utenrikskomiteen. Men på den anden side kjenner jeg ikke nogen regel som forbyr Stortingets medlemmer å danne de lag de vil, av interesse for de spørsmål som henhører under Stortingets avgjørelse. Men det går ikke an å klage over at man ikke får opplysninger, og samtidig være med på å gjøre vanskeligheter for at der ved foredrag kan bli gitt opplysninger her spesielt fra den presumptivt mest sakkyndige, som endog har holdt foredrag derom i Stockholm, og som også er en av de menn som skal være med og legge frem saken i Haag. Det hører ingensteds hjemme å beklage sig over at man ikke får opplysninger og samtidig ikke tillate at man kan holde møte her, enten i Eidsvoldsgalleriet eller i lagtingssalen, hvad der ofte er skjett ved mange andre anledninger. De to ting høver ikke sammen. Når der tales om diskresjonsbrudd, vil jeg for min del bare si at jeg ikke har sett innstillingen før idag.

Moseid: Jeg har hatt anledning til å påhøre Stortingets forhandlinger vedkommende Grønlandssaken fra 1919 og til idag, og jeg vil si det er sandelig ikke av de oplevelser man med glede tenker tilbake på. Jeg tror ikke at nogen vil være i tvil om at her er begått store og beklagelige feil, som i høi grad svekker vår stilling i denne sak, og noget av det mest nedslående ved denne saks behandling i Stortinget er den mangel på solidaritetsfølelse, hvormed debatten her føres. Det synes viktigere å yppe personlig eller partipolitisk klammeri, enn å stå som en enig samlet nasjon utad.

Reimers: Jeg bad om ordet for å si nogen få ord om selve saken. Det har været sagt svært lite om saken, men hr. Nygaardsvold var da litt inne på den. Han ofret riktignok den meste tid på å prøve å harsellere over alt og alle, og da blandt annet også over Handberg og mig. Hr. Handberg har svart ham på det. Hr. Nygaardsvold anførte blandt annet, at hvis det hadde været om å gjøre å fremme våre næringsinteresser på Øst-Grønland, så hadde proposisjonen været noget anderledes enn den er, da var det blitt bevilget til samtlige disse ekspedisjoner som det var ansøkt om. Ja, hvis vi hadde hatt råd til det, hvis vi hadde hatt penger nok, tviler jeg ikke på at proposisjonen hadde lydt på, at vi skulde bevilge til samtlige. Det heter i proposisjonen: "De under 5. og 6. nevnte andragender, som innkom efterat Ishavsrådets møte var avsluttet, har alene været behandlet av Ishavsrådets formann, der som sin personlige mening har uttalt at andragendene ikke bør anbefales, idet man i år bør anvende de midler staten kan avse til Øst-Grønlandsekspedisjoner, til"- til de og de ekspedisjoner som er anført. Hr. Nygaardsvold vil sikkert ikke være ubekjent med, at Danmark har stengt alt landfeste på Vest-Grønland, landet innenfor der hvor de store fiskerier foregår, og hvor kanskje de største interesser ligger for både oss og andre. Det skulde vel da ikke være så urimelig om vi prøvet å få et landfeste så langt ned på østkysten, så langt ned mot sydspissen av

Grønland, at det kan være en posisjon som kan komme oss til nytte for våre fiskerier utenfor Vest- Grønland. Det skulde ikke være noget urimelig i det. Og den ekspedisjon som er anbefalt av Ishavsrådet, og som vi har i proposisjonen, den sydligste av disse tre ekspedisjoner, har sikkert adresse til dette formål. Jeg skal ikke ofre så mange ord på det, jeg mener bare å kunne si at slik er stillingen. Det er meget om å gjøre for oss å få en fast posisjon på den del av Øst-Grønland, først og fremst av hensyn til de store interesser vi har i fiskeriene syd og vest. Så forekommer det mig, såvidt jeg kunde opfatte det, at hr. Anderssen-Rysst sa noget om -- nei, når jeg skal si som det er, så var der slikt spetakkel at jeg ikke oppfattet ordrett det som hr. Anderssen- Rysst sa. Derfor skal jeg ikke innlate mig på det. Jeg vil nødvendig gjøre mannen urett, og skal derfor ikke si mere om det.

Gram: Jeg hadde også tenkt å tale litt om saken, tiltross for at det hittil vesentlig har vært den politiske side av spørsmålet som har vært i forgrunnen. Der har likesom vært visse tilløp til å ville gjøre partipolitikk av denne sak, og det beklager jeg meget sterkt, for dette er ikke en partipolitisk sak, - det er en norsk sak, slik som det nu engang ligger an for tiden, og den må samle alle partier forsåvidt. Men jeg vil få lov til å si, at den politiske spenning som kanskje lå i luften her ved møtets begynnelse, den trodde jeg var avspent ved statsminister Hundseids første innlegg, som jeg syntes var meget klokt. Og selv om den fungerende utenriksminister ikke syntes å følge helt i samme spor, så trodde jeg ikke vi hadde behovet å ta slik lang debatt. Men det er endel ting som jeg også må få lov til å si om den politiske side av saken, i tilslutning til hvad der er kommet frem fra endel andre talere.

Først vil jeg si at jeg beklager den mangel på kontakt som der har vært mellom regjeringen og Stortinget gjennom det organ som er det naturlige, nemlig utenrikskomiteen. Eller om man ikke ønsket det - og det har vært tydelig at man ikke ønsket å benytte sig av utenrikskomiteen - så kunde man jo kommet direkte til Stortinget med sakene. En sådan kontakt tror jeg vilde ha vært i regjeringens interesse, fordi denne regjering dog ikke har flertall bak sig her i Stortinget i almindelige politiske spørsmål. Men den vilde selvfølgelig også vært i sakens interesse, fordi vi allesammen er interessert i denne sak, og håper at den må bli ført på en slik måte at Norge vinner, og fordi vi tror det vilde være meget fornuftig om vi fikk anledning til å bli orientert i noget større utstrekning enn skjedd hittil. Hvad vi vet, det får vi jo høre på gaten. Det blev sagt av den fungerende utenriksminister at vi jo hadde fått sådanne interessante opplysninger i de redegjørelser som var gitt, blandt annet i Stortingsmeddelelse nr. 13. - Ja, den inneholdt jo ikke annet enn hvad alle som leser aviser - og det gjør vel de fleste - leste i avisene i sommer. Den inneholdt intet nytt, og den stoppet helt op ved okkupasjonen. Og den redegjørelse som utenriksministeren gav her den 17. mars i år, den inneholdt jo overordentlig lite om denne sak. Den gav oss en meddelelse om hvem som var opnevnt som sakkyndige, - og det visste vi også på forhånd. Men forøvrig sa den kun: Herom vil

Møte for lukkede dører, Stortinget 3. mai 1932

en særskilt meddelelse bli forelagt Stortinget, - en meddelelse som forresten var gitt seks uker før utenriksministeren sa de ord i Stortinget. Det er alt hvad vi i Stortinget har fått å vite om saken fra det hold. Jeg beklager det meget for sakens skyld. Jeg beklager det også fordi jeg tror at de små tilløp til motsetningsforhold som der har vært mellom regjeringen og komiteen i denne sak, meget lettere vilde ha vært utjevnet hvis man hadde fått anledning til å møtes ansikt til ansikt og snakke om saken fullt ut.

Så må jeg også for mitt vedkommende ta avstand fra det referat fra møtet i sommer, som den fungerende utenriksminister gav. Jeg kan i så henseende slutte mig til hvad der er uttalt av en rekke andre herrer, blandt annet hr. Mowinckel og hr. Anderssen-Rysst. Når disse ting en gang blir helt ut tilgjengelige for stortingsmennene, tror jeg alle vil være på det rene med at den fremstilling som vi der fikk, ikke var helt ut uttømmende, og ikke gav billedet fullt ut, slik som vi hadde krav på det. Jeg tror det vil fremgå temmelig klart både av referatet fra møtet i sommer, og av de forhandlinger som har vært ført i utenrikskomiteen, at det ihvertfall likeoverfor høires representanter ikke kan rettes nogen bebreidelse i retning av mangel på lojalitet. Vi har fullt ut erklært at vi slutter op om regjeringen når disse skritt er tatt. Vi er gått inn for regjeringens standpunkt sålenge det er det norske standpunkt, og det har vi ment at vi måtte gjøre for sakens skyld. Nogen bebreidelse i så henseende er ganske ubeføiet. Grønlands-saken er en så stor nasjonal sak, at den ikke må bli en partisak, og den er ikke som hr. Mjøen sa, bare en sak for tre fylker. Vi er alle interessert i at vi vinner den sak, og da må vi også være med på hvad de som stiller med disse ting mener er påkrevet og heldig for å vinne denne sak. Nu fremgår det av dokumentene, - vi har jo ikke annet å holde oss til her enn proposisjonen, nogen ytterligere meddelelser av nogen betydning har vi ikke fått - at såvel utenriksdepartementet som handelsdepartementet og de sakkyndige mener at disse bidrag er i høi grad ønskelige og nødvendige for prosessen i Haag. Under disse omstendigheter finner jeg for mitt vedkommende ikke å kunne stemme mot disse bevilgninger, til tross for at jeg nok tror at der rent saklig kunde være adskillig som talte for at man ikke gav den fulle bevilgning, så trykkende økonomiske tider som vi lever under. Men jeg for mitt vedkommende vil ikke beskjære det som regjeringen mener er nødvendig. Hvad proposisjonen angår, tror jeg at man kanskje må ha lov til å si såpass meget av kritikk, selvom man er regjeringstro, at den kanskje kunde vært litt behendigere avfattet. Dens fremheven av enkelte punkter, som efter min mening ikke burde kommet på trykk, og dens fremheven av at dette må holdes hemmelig, tror jeg ikke var så forferdelig vel overveiet. Det er våre sterke næringsinteresser der oppe vi går inn for, og den nasjonale ekspansjonstrang, forsåvidt som vi mener at vi er de som har de beste betingelser for å kunne utnytte de muligheter som finnes på Grønland. Jeg tror ikke det er altfor klokt å aksentuere den rent politiske ekspedisjon for sterkt. Jeg tror vi har så store naturlige behov der oppe at vi heller skal gå inn for den side av saken.

Møte for lukkede dører, Stortinget 3. mai 1932

Men hvad endelig angår det siste punkt, som har vært nevnt her, om hemmeligholdelsen av disse ting, må jeg få lov å uttale min beklagelse over at de dokumenter som nu er avgitt her som hemmelige dokumenter til Stortinget, og som regjeringen selv sier det er av den største betydning er hemmelige, og den innstilling som er avfattet i den anledning, og som naturligvis også måtte være en hemmelig innstilling, er kjent ute i byen av særdeles mange mennesker. Jeg fikk lørdag morgen henvendelser fra folk som hadde fått opplysninger om disse ting - ikke fra stortingsmenn, stortingsmennene kjente ikke innstillingen da, - men de refererte ting der og kom tilsynelatende med bebreidelser mot oss som hadde vært med på innstillingen. Det viser at der finnes en lekkasje. Jeg tror ikke den lekkasje kommer fra Stortinget, men det er meget beklagelig at den er der, og vi kan da aldri vite hvor meget som siver ut. Jeg tror der bør gjøres noget for om mulig å efterspore disse huller og stoppe dem. Jeg tror man måtte kunne få det gjort. Og jeg tror at man da også burde passe på at man her ikke bare går ensidig inn for de snevreste interesser, men at man forsøker på å få et lojalt samarbeide på alle hold. - Jeg vil like overfor hr. Handberg ikke komme inn på disse offentliggjørelser fra de interne forhandlinger på et foreløbig stadium i komiteen. Jeg synes ikke han refererte fullt ut, men jeg mener at det vedkommer ikke denne sak, og at Stortinget ikke behøver å drøfte den slags indre komiteanliggender.

Laberg: Handelsministeren nevnte at det var hederlige folk som var utsett til disse ekspedisjoner, men jeg tror at handelsministeren ikke har nogen stor føling, stort sett, med hvad Ishavsrådet har nedskrevet. I anledning av Tolløfsens ekspedisjon vil jeg si, at personen Tolløfsen kjenner jeg ikke annet enn av omtale, men han som skal være fangstleder, har et mørkt synderegister bak sig - det er meget skummelt. En flink mann som sjøens mann er han nok, men - hederligheten der er ikke alltid det beste. Jeg må beklage at Varmedal ikke fikk komme avgårde og ikke fikk litt støtte. Han har en meget flink fangstleder, det er en av de eldste som har overvintret oppe i Ishavet, Daniel Nøis, som nu bor i Kvæfjord herred. Han har lidt oppe i Ishavet hvad Ishavsørkenens tragedie kan by på, og har grundig kjennskap til det. Varmedal, som søker å få istand en ekspedisjon, mener å fiske laks deroppe - ja, så heter det, men det er jo bare rør. Han har studert nedlegning av hermetikk for å kunne få solgt fisken på den måte. Det lar sig vanskelig gjøre ellers, for fisken er for små og blir for tynn til å røke. Det er i almindelighet 2-4 kilos fisk, men den kan bli op til 7 kilo. Laks og ørret finnes der ikke, det er den sort som vi kaller for rør eller røir, og den fisk kommer så tidlig under kysten - jeg har snakket med en som i to år har ligget deroppe og fisket - at stimen går forbi før nogen ekspedisjon klarer å komme inn. Den går enten op i elver eller vand, og så langt nord at man ikke kan få tak i den. Men ved overvintring og ved å nedlegge fisken hermetisk kan der kanskje være en chance. Og når nu Ishavsrådet og regjeringen vil gå med på så mange penger, er det et spørsmål om der ikke er bevilget så mange penger til hver enkelt at man kunde jenke det slik at denne mann kunde få 15 000 kroner, og dermed fikk man jo en

utredning av hvad slags muligheter der er for fiske deroppe, som det altid har vært slått på. Efter min mening, med det kjennskap jeg har, kan der ikke være tale om nogen annen måte enn å få nedlagt laksen hermetisk, for nogen avsetning for den ellers er det ikke. Jeg kan for eksempel fortelle at jeg leiet i sommer en skute, "Nordkap 2", som har vært deroppe to år med amerikanske turister og fisket laks. De hadde 32 tønner med sig i år, men fikk ikke solgt en eneste tønne. De sendte prøver allesteder, til Sverige, til England, Danmark, Oslo og Bergen, men ingen vilde ha den for den var for små. Det er derfor ikke tale om annet enn å få den nedlagt hermetisk. Jeg vilde gjerne høre om handelsministeren vilde akseptere det, og om jeg kunde få støtte for at man knapper av på de andre ekspedisjoner, så at denne mann kunde få sig litt, så han kunde få gjort dette forsøk. Det vilde være morsomt å få svar fra handelsministeren.

Garnes: Eg er samd i komitetilrådinga i denne sak, og eg vil røysta for den. Eg trur, at dei pengane, det er tale um her, vil verta brukt vel. Eg er sjølv sagt og samd i det, som statsministeren sa um, at regjeringa vil taka vare på dei norske interessor ogso når det gjeld denne sak, trass i alle atterhald i form av premissar. Etter mitt skyn har regjeringa plikt til det. Difor tykkjer eg og, at det må vera heilt uturvande det atterhald, som fleirtalet i nemnda har teke i premissane um, at ein ikkje utan samtykke av Stortinget må gjera noko steg eller gå til nokon disposisjon som bind vår rett til å gjera det me tykkjer er best, når dommen i Haag er fallen. Men ikkje nok med det, for meg ser dette atterhald ut som ei umveges utsegn um, at ein mislikar det som regjeringa alt har gjort vedkomande Grønlandssaka. Og dersom denne tilrådinga skulde verta kjend utanum denne sal - og det kann ein ottast for etter det, som er upplyst - so er eg redd for, at ho ogso der vil verta forstått på same vis. Eg for min part finn difor, at eg må taka avstand frå dette atterhald, og etter dei opplysningar som er komne um lekkasjar her og der, trur eg, at dette atterhaldet er dobbelt fårleg.

Nygaardsvold: Jeg forlangte ordet i anledning av hr. Handbergs uttalelser påny om behandlingsmåten i komiteen. Jeg kunde forsåvidt ha sluttet mig til det som hr. Anderssen-Rysst uttalt, men da hr. Reimers sa at han ikke oppfattet hvad hr. Anderssen-Rysst sa, skal jeg få lov å gjenta det, fordi jeg tror at min og hr. Anderssen-Ryssts opfatning av det spørsmål er helt overenstemmende. Hr. Handberg beklaget at komiteens medlemmer ikke hadde fått spaltetrykk til gjennemsyn. Hr. Handberg kjenner godt til hvorfor man ikke fikk tid til å dele ut spaltetrykk av innstillingen. Saken var nemlig den, som visst hr. Anderssen-Rysst oplyste, at det blev krevet fra handelsdepartementets side at saken skulde behandles hurtigst mulig. Jeg mottok en skrivelse fra handelsdepartementet, som var datert 23. april, og hvor det slutter med at det påny må henstille at behandlingen at St. prp. nr. 32 for iår mest mulig bør påskyndes. Jeg for min del fikk den skrivelsen den 25. april. Da hadde jeg en samtale med handelsministeren og sa, at på grunn av at Stortingets tid er så optatt, kan vi ikke få møte i komiteen før fredag den 29. april, og jeg spurte da om

Møte for lukkede dører, Stortinget 3. mai 1932

handelsministeren hadde noget å innvende imot det. Nei, sa handelsministeren, under forutsetning av at innstillingen kan bli omdelt lørdag, slik at saken kan være klar til å behandles i Tinget mandag. Det refererte jeg i komiteens møte. Jeg hørte ingen innvendinger mot den fremgangsmåte. Alle var enige om at vi skulde etterkomme handelsdepartementets forlangende om å behandle saken så hurtig som komiteen bare kunde. Det var årsaken til at vi ikke kunde ta oss den tid som trengtes til å få i stand spaltetrykk og få det omdelt og siden diskutert igjen i det vide og brede. Så blev det av hr. Handberg sagt at innstillingen blev ikke referert i komiteen. Jo, den blev referert. Komiteens ordfører refererte sin historikk og det han hadde skrevet, og det var ingen som hadde nogen innvending å gjøre mot det. Komiteens flertalls begrunnelse for å gå med på bevilgning til alle tre ekspedisjoner blev referert, og det hadde heller ikke nogen bemerkning å gjøre til undtagen arbeiderpartiets representanter, som kun stemte for bevilgning til den ene ekspedisjon, og hvis dissens blev referert.

Så var det den siste bemerkning fra komiteen, det forbehold som hr. Garnes vilde ta avstand fra. Her var det at hr. Handberg refererte sin dissens likeoverfor den. Efter en lang diskusjon, hvor stillingen blev ganske grundig belyst, og hvor der blev prøvet forskjellige utformninger både av den uttalelse og av den dissens, blev den som den nu foreligger, oplest i komiteen. Hr. Handberg og hr. Reimers forbeholdt sig å komme med sin siden. Møtet blev hevet uten at nogen protesterte, og det blev erklært at innstillingen var avgitt. Hvordan så hr. Handberg og hvordan så hr. Reimers efter konferanse med ordføreren har fått inn en bemerkning, som de selv nu er misfornøiet over, det kjenner ikke jeg til, og det har heller ikke komiteen noget med å gjøre. Det må vel nærmest bli et internt forhold i bondegruppen sammen med regjeringen det, tror jeg.

Likeoverfor hr. Mjøen vil jeg si at jeg synes det er til å harsellere over at Grønlandslaget skulde erklære sig villig til å gi de opplysninger som det fra komiteens side var anket over at vi ikke hadde fått. Kjennskap til Grønland og Grønlandsspørsmålet må man vel forutsette at enhver interessert Stortingsmann har i disse dager. Almindelige foredrag, hastemte foredrag, det er ikke det som komiteen har bedt om. Det er faktiske opplysninger om regjeringens stilling til den ene og den annen side av spørsmålet, og især efterat okkupasjonen blev foretatt, som komiteen gjerne vilde ha.

Til hr. Reimers vil jeg bare si, at jeg ikke har sagt - det vil referatet bevise - at hvis det var næringsinteresser man skulde vareta, hadde man bevilget til alle ekspedisjoner, som det var søkt om. Det har jeg ikke sagt. - I anledning av hr. Grams uttalelse om at Grønlandssaken nu var blitt en nasjonal sak, så vil jeg bare få lov å si: er det ikke bedre å si det på det vis at Grønlandssaken er blitt en rettssak? Lækasjen som det er snakket om, ja den er der, det kjenner vi allesammen til. Og jeg vil si som min oppfatning av forholdet, at det er slik, at de som ikke har vært enig i den måte som Grønlandssaken blev tatt på ifjor, de har forholdt sig loyale og erklært at de vil stå bak regjeringen i denne sak inntil dommen faller; men de andre, de som fremtvang avgjørelsen ifjor

sommer efterat Stortinget gikk fra hverandre, kjenner til alle ting, og de har like til uttalt offentlig i pressen at selvfølgelig kjenner vi til alle ting som blir sagt og forhandlet om i denne sak. Og de folk nekter sig ingenting hverken i underhåndsagitasjon eller i avisartikler. Hvad vilde man si om de folk som ikke var enig i den vending som Grønlandssaken tok efterat Stortinget hadde avsluttet sine forhandlinger, optrådte slik som de gjør, de på den annen side? Jeg ber dere tenke over det, når det nu snakkes om denne sak som en nasjonal sak.

Ameln: Jeg tror at både saken og Stortinget hadde stått sig på at man hadde behandlet komiteens innstilling, og i debatten alene holdt sig til det som saken gjelder, nemlig bevilgningen til disse ekspedisjoner. Hvis utenrikskomiteen ikke hadde den fornødne kontakt med og innflytelse på regjeringen, burde den efter min mening i forbindelse med denne debatt ha rettet en henstilling til regjeringen om å få de opplysninger til komiteen eller Stortinget. Men i denne sak å ta inn et forbehold, som ingen betydning har, hvis det ikke enstemmig tiltredes av Stortinget ved at ingen tar avstand fra det, eller ved at der fremsettes et voteringstema, mener jeg var meget uheldig, og det har foranlediget en vesentlig del av denne debatt. Og mener man der er lækasje med hensyn til proposisjonen og innstillingen, så vil det formentlig også være lækasje med hensyn til debatten, og da mener jeg denne debatt er ikke synderlig flatterende. Jeg har inntrykk av - tiltross for de pene ord om nationalt samhold - at man er nokså valen såvel likeoverfor regjeringen i denne sak som overfor Grønlandssaken, så forsåvidt kan det på visse måter være heldig at debatten holdes hemmelig - men det kommer vel for en dag en gang det også! At man er engstelig for utenriksministerens og departementets stilling kunde man nok ha grunn til, når man vet hvorledes den første utenriksminister som i 1919 hadde med disse saker å gjøre, var uheldig i sin behandling av saken; men man kunde vel også på den annen side tro, at sporene skremmer, så senere utenriksministere var mere forsiktige.

Man sier, at dette er en stor sak som må behandles av eksperter, og allikevel vil man at utenrikskomiteen skulde få disse innlegg på 700-800 maskinskrevne sider, det skulde forelegges komiteen med adgang for komiteen til å gripe inn og rette på det og gjøre det bedre. Det vet enhver som har hatt litt føling med sådanne store saker, vilde være en uheldig måte å behandle saken på. Jeg tror at processen bør gå i fred også for Stortingets utenrikskomite.

Når hr. Nygaardsvold nevnte: tenk om de, som ikke var enig i denne sak, hadde grepet inn på samme måte som de som var enig og har støttet under på forskjellige måter her, så vil jeg si de to ting kan ikke sammenlignes, for om de som er enig støtter standpunktet og sier sin mening, så kan ikke det skade sakens gang. Hr. Mowinckel talte om at man visste så lite, og han hadde talt med den danske minister og måtte erkjenne, at han ikke visste noget om saken. Jeg mener, at han skal ikke tale med den danske minister om denne sak, det kan lett glide ham et ord for meget ut av munden! Hr. Mowinckel skulde ikke fortalt

Møte for lukkede dører, Stortinget 3. mai 1932

at han intet visste, hr. Mowinckel skulde satt nesen i sky og sagt: jeg vet så meget at jeg tør ikke si noen ting!

Jeg har den opfatning at man skal la Grønlandssaken være i ro og ikke pirke ved saken. Har ikke regjeringen og ikke utenriksdepartementet - som det har vært nevnt - flertall i denne sal idag for sin opfatning, så tror jeg at regjeringen har flertall for sig i det norske folk, og at hr. Hundseid kunde tatt adskillig kraftigere i enn han gjorde i sine innledende bemerkninger - man hadde dog ikke turdet styrte ham idag på denne sak!

Myklebust inntok her presidentplassen.

Hambro: Jeg har også i komiteen - selvom jeg ikke deltok i den avsluttende behandling - kunnet stemme for den bevilgning som her har vært esket omtrent på de samme premisser som anførtes av hr. Gram. Men der er under debatten her falt en rekke uttalelser som vedrører forskjellige forhold, som gjør det nødvendig at der blir sagt nogen enkelte ord til enkelte anførsler og pekt på visse faktiske forhold.

Hvad angår det forbehold som er tatt av komiteens flertall, - det selvfølgelig forbehold, som det er mere enn forbløffende at et medlem av Stortingets protokollkomite har funnet "uturvande" - så vil jeg si, at var det nogen som i Stortinget skulde våge over at grunnloven og lovene respekteres, så var det protokollkomiteens medlemmer; og at de kan finne det "uturvande" er et vidnesbyrd om at på enkelte områder ligger begrepsforvirringen ikke så helt fjern. Men jeg vil si også ianledning av det som blev anført av den sist ærede taler, hr. Ameln, som ganske sikkert er særlig vel underrettet på en rekke områder i denne sak, at hvis han og de andre hadde bedt sine forskjellige kilder om å bli ennu bedre underrettet, så vilde de ha visst, hvorfor det var nødvendig å sette inn disse ord i innstillingen, av den grunn nemlig, at den ene av de temmelig uansvarlige personer som søkte om støtte til en ekspedisjon - og som også av Ishavsrådet og regjeringen er innstillet til å få denne støtte - sier ganske naivt i sitt andragende, som ikke er trykt, at det er hans hensikt, hvis han får den statsbevilgning, å okkupere så meget land som han kan komme over; og det er i bemerkningene fra Ishavsrådet og departementet ikke tatt den fjerneste avstand fra dette. Videre søkte den samme mann også med støtte fra Ishavsrådet om å få gå inn i Scoresbysund med en ekspedisjon i temmelig direkte strid med Grønlandsavtalen, og komiteen hadde inne til konferanse den eneste ansvarlige som komiteen hadde adgang til å få inn til konferanse - for eksperter regnes ikke som konstitusjonelt ansvarlige i nogen henseende, og det må også medlemmene av Stortinget og Odelstinget ha helt klart for sig; men den advokat som skal føre saken i Haag, var også helt klar over, at dette andragende som var blitt anbefalt av Ishavsrådet, om det skulde få Stortingets støtte, vilde kunne føre til for oss meget ubehagelige komplikasjoner, og det var helt nødvendig at der fra komiteens side blev sagt fra på dette punkt.

Der er talt - og jeg tror der er talt kanskje ikke så forferdelig vel overveiet - om betydningen av å få mangfoldiggjort eller trykt, som det blev sagt, for Stortingets

Møte for lukkede dører, Stortinget 3. mai 1932

medlemmer de drøftelser som blev ført i utenrikskomiteen. Jeg vil advare mot det. 150 eksemplarer av det temmelig omfattende referat vilde ikke være en særlig betryggende måte å behandle en sak på, som, inntil dommen er falt, må behandles diskresjonært. Der falt fra forskjellige sider i komiteen - og også fra regjeringens medlemmer - uttalelser som neppe vilde virke særlig heldig, hvis de på dette tidspunkt falt i andre hender.

Der har vært tale om en lekkasje. Vi er alle klar over den lekkasje. Vi vet at alt hvad der sies i Stortinget og i komiteen øieblikkelig gjennom de herrer som hr. Mowinckel siktet til, kommuniseres rundt om i presse og i almenhet. Vi vet også at det er ikke fra Stortingets medlemmer at der i almindelighet lekker ut noget i denne sak, omenn hr. Ameln, som sikkert har større kjenskap til lekkasjene enn jeg har, uttalte en viss frykt for at også debatten skulde bli kjent utenfor salen. Nei, det er fra andre, det er fra andre som regjeringen har funnet å burde vise sin fortrolighet, fra andre som ikke engang undser sig for å skrive offentlig i avisene - som hr. Nygaardsvold nevnte - at selvfølgelig kjenner vi til alt hvad der skjer i hemmelige møter i Stortinget! Jeg tror det er nødvendig at regjeringen tar ganske kraftig fatt på de herrer. Vi nevnte noen ord om det til handelsministeren da han mødte i komiteen, og jeg gjentar disse ord her: Regjeringens medlemmer har den samme taushetsplikt som Stortingets medlemmer, de er nødt til å undertegne protokollen i utenrikskomiteen om diskresjon de som andre, de har ingensomhelst adgang til uten Stortingets samtykke, innhentet samtykke som Stortinget efter sitt reglement kan gi gjennom presidentskapet, hvis det ikke finner det nødvendig å bringe det inn for Stortinget, - de har ingensomhelst adgang til å la en rekke personer uten konstitusjonelt ansvar hverken lese gjennom referatene fra hemmelige møter eller få opplysninger om hvad der har vært sagt i hemmelige møter, det være sig i komiteen eller i Stortinget. Og da der nu ustanselig har vært konstatert misbruk, tror jeg det er nødvendig at regjeringen innskjerper de herrer, at misbruk ikke må finne sted.

Jeg sa at jeg ikke tror det vilde være heldig at disse 150 eksemplarer blir omdelt, fordi det alltid er vanskelig å kontrollere hvor de går hen, og jeg tror heller ikke at det på dette tidspunkt er særlig betimelig å offentliggjøre hverken noget referat av debatten her idag eller noget referat av beslutningene. Ikke fordi jeg tillegger det nogen avgjørende betydning det litt puerile som Ishavsrådet anfører, at hvis danskerne fikk vite om disse ekspedisjoner vilde de sende lignende. Det tror jeg vilde være forbundet med visse vanskeligheter, da Danmark blant annet ikke har lett for å tilveiebringe hverken de passende skuter eller de erfarne fangstfolk som skulde til. Men jeg tror at en meddelelse om at Stortinget med så og så mange stemmer mot så og så mange stemmer har gitt denne bevilgning, neppe materielt vilde gavne den norske sak. Hvis Stortinget enstemmig ga en bevilgning vilde forholdet kunne være et noget annet, men sådan som den hele sak ligger an, vil jeg for min del av hensyn til processen advare mot at man sender ut nogensomhelst offentlig meddelelse. Men jeg skal der i likhet med hr. Mowinckel gjerne overlate det

til regjeringens skjønn. Regjeringen har tatt denne sak ut av Stortingets hånd fra den første dag av, og regjeringen skal også få føre saken til dens ende. Og for dem som har deltatt i Stortingets arbeide gjennom en rekke år, er intet mere eiendommelig enn å sammenligne den måte hvorpå der har vært gått frem i denne sak, med den omhyggelighet hvormed der av skiftende regjeringer har vært gått frem overalt hvor der har vært tale om å utvide Norges suverenitetsområde, fordi det er ganske klart, at hvis der er nogen sak som krever Stortingets fulle medvirkning, så er det enhver sak hvor det gjelder en utvidelse eller en innskrenkning av Norges område. Da det gjaldt Jan Mayn, da det gjaldt Bouvet-øen, da det gjaldt Peter I's ø - spørsmål som ikke bød på store komplikasjoner - blev det omhyggelig drøftet i møter mellem regjering og utenrikskomite, i møter mellem regjering og presidentskap, i Stortinget, før der blev gjort nogetsomhelst skritt. Og når den ærede representant hr. Moseid her stod op og sa nogen tunge ord om solidaritet, så vil jeg henstille til hr. Moseids rolige overveielse, om der ikke er to sider av denne sak. Et mindretall har ikke ret til å føre nogen eventyrpolitikk uten samråd med Stortinget, hverken på det ene område eller på det annet; og en mindretallsregjering - og også en flertallsregjering - må stå solidarisk med nasjonalforsamlingen, hvis den tror å kunne kreve nogensomhelst solidaritet for sin egen personlige politikk. Og jeg mener at det er av avgjørende betydning at de forhold er tilstede i denne sak som i enhver annen sak der berører våre utenrikske interesser, som gjør at ethvert medlem av Stortinget kan si av full overbevisning ut fra sitt hjerte, at her har der vært gått frem på en slik måte, at vi heldigvis kan stå fullt solidarisk alle, fordi enhver ting har vært drøftet, enhver ting har vært gjennomtenkt, enhver ting har vært prøvet. - Hr. Mowinckel fortalte mig for et par dager siden at der i "Bergens Tidende" nettop var offentliggjort en artikkel av en av okkupantene, som fortalte ganske troskyldig at først sendte vi telegram om at vi hadde okkupert til "Dagbladet", "Sjøfartstidende" og "Tidens Tegn", og så lot vi det gå to dager forat den rette nasjonale opinion kunde oparbeides, før vi telegraferte til landets statsminister om at der var okkupert. - Er det det man forstår ved solidaritet? Er det denslags handlinger man krever at en nasjonalforsamling skal stille sig solidarisk med?

Der står i proposisjonen ikke bare de ord som statsråd Kirkeby-Garstad citerte, at det skulde være "utvalgte folk", men der står de mystisk truende ord "utvalgte folk som man i enhver henseende kan stole på". Hr. Laberg var inne på et forhold, som jeg vil henstille til den ærede statsråd å ta under overveielse å undersøke. Jeg spør statsråden, som henskyter sig under Ishavsrådets store sakkunnskap: er hr. statsråden bekjent med, hvad representantene fra Troms fylke sikkert alle er bekjent med, at lederen av denne ekspedisjon er fradømt norsk statsborgerrett for to ganger å ha vært med på å dynamittsprengte sin skute? Er det den slags folk, som disse herrer mener er å stole på i enhver henseende? Jeg tror, at når man bruker sådanne uttrykk, skal man være ganske overordentlig forsiktig med, hvem man anvender, og hvilken myndighet man utstyrrer dem med. Jeg håper, at den ærede statsråd vil la

undersøke, om dette er korrekt, og vil dra omsorg for, at der blir vist nogen forsiktighet.

Jeg vil si angående disse ting, som har vært nevnt, om at Stortinget skal gis opplysninger: nei, efter norsk forfatning er det regjeringen som skal gi Stortinget opplysninger, og det er ikke nogensomhelst eksperter utenfor regjeringen og uten ansvar, i saker som regjeringen har holdt hemmelig og hvis dokumenter ikke ligger på Stortingets bord. Det er en given ting, at Stortingets presidentskap til enhver tid vil ha rent pliktmessig å sørge for, at saker, som av en regjering er forlangt holdt hemmelig, skal utredes av de folk, som har et konstitusjonelt ansvar, og ikke av nogen andre.

Jeg vil tilslutt si angående spørsmålet om avsendelsen av disse ekspedisjoner: Jeg stemmer for dem ikke fordi jeg tror, at de har nogen materiell innflydelse på prosessen, - det gjelder den ene som hele komiteen går med på, men det gjelder ikke de to andre -, men fordi jeg ikke har nogen tvil om, at handelsministeren har rett i, at avsendelsen av disse ekspedisjoner kan ha nogen betydning for det, som eventuelt skal gjøres i den ene eller den annen retning, når dommen er falt, og jeg vil ikke avskjære regjeringen adgangen til å gjøre nogetsomhelst forberedende skritt, som regjeringens advokat og regjeringen efter drøftelse finner måtte være ønskelig eller nødvendig. Men jeg vil dog her minne om, at alle disse ekspedisjoner, som vi har bevilget hemmelig til i disse år, alle de ekspedisjoner har den norske stats advokat - og privat og personlig er jeg enig med ham - spesifisert i sitt innlegg og opgitt dem for den fulle offentlighet, fordi han mener det er et spillfekteri å prøve å holde dem skjult, og at vi står sterkere, når det er oss som meddeler dette for retten, enn om det er danskene som meddeler, at vi i det geheime og dulgte har sendt ut en rekke statsunderstøttede ekspedisjoner, samtidig med at vi prosederer på, at vi varetar våre berettigede næringsinteresser på Grønland, og at ingen andre kan drive disse næringsinteresser. Der har i de siste år ikke vært nogen virkelige nærings ekspedisjoner på Grønland av fangstfolk, som arbeider på egen hånd; det har kun vært de statsunderstøttede ekspedisjoner, og vi har i komiteen fremholdt overfor advokaten, at det muligens ikke var så uhyre sterkt. Jeg vil også minne om - som hr. Laberg var inne på - at de ekspedisjoner, som virkelig hadde en direkte næringspolitisk interesse, og som vi i komiteen ifjor anbefalte til statsstøtte, ekspedisjoner som skulde undersøke mulighetene for rasjonell laksefangst, for fiskeopdrett, for rasjonelt drevet pelsdyrfangst, de har ikke fått støtte. Jeg tror ikke, efter det jeg har sett, at Ishavsrådet er den rette upartiske instans til å avgi innstillinger som regjeringen ubetinget bør følge, om hvem der bør ha støtte. Jeg vil derom ikke bruke sterkere uttrykk idag; det blir anledning til å komme tilbake til det.

Til slutt vil jeg si, at jeg er helt enig med hr. Ameln i, hvad han uttalte forsåvidt angår innleggene for domstolen; men det var jo ingenlunde hverken hr. Mowinckels ord eller hr. Mowinckels mening, at disse innlegg skulde forelegges utenrikskomiteen. Det er en selvfølge, at utenrikskomiteen så langt fra å ha noget ønske om å uttale sig om innleggene vil vegre sig ved å uttale nogetsomhelst om dem; det ligger utenfor

Møte for lukkede dører, Stortinget 3. mai 1932

komiteens kompetanse. De er ikke en frukt av hvad komiteen har gjort. Saken må gå sin gang, og den må selvfølgelig gå ganske uforstyrret av en hvilkensomhelst komite i Stortinget. Men det hindrer jo ikke, at man kan bli litt underlig berørt ved å vite, at disse ting, som Stortinget ikke har den fjerneste kunnskap om, har et stort antall mennesker utenfor Stortinget sikker og full viden om. Jeg har for måneder siden møtt folk, som ikke hadde noget med Stortinget eller med offentlig liv å gjøre i Norge, som gjennom medlemmer av Ishavsrådet hadde fått utlånt det danske innlegg med spørsmål om de ikke hadde interesse av å gjøre sig bekjent med det, og som var å jour med alle mulige ting som skjedde, som ikke Stortingets medlemmer eller utenrikskomiteens medlemmer var å jour med. Og når det har kunnet komme til uttrykk fra komiteens medlemmer en viss misstemning over et slikt forhold, så skulde man tro, at de herrer, som her i særlig grad ønsker, at vi skal stå solidarisk, måtte sette pris på det. For hvis der i utenrikskomiteen har vært en slik stemning, så har det vært ut fra en ansvarsbevisst følelse av, at alene de som er underrettet - og fullt og loyalt underrettet - overhodet kan vite, hvad solidaritet vil si i den enkelte stat, og vil kunne vise den. De som intet vet, men som er vidne til pressekampanjer og demonstrasjoner - som jeg siger ut fra et dypt alvor har vært følt nedværdigende og ydmygende av dem som har den dypeste nasjonale forståelse av denne sak, som har arbeidet med den og ment at den skulde holdes på et høit plan - alle de som ser dette føler ikke nogen inspirasjon ved å se en viktig sak behandlet på den måte. Vi forlanger den behandlet ansvarlig, og vi siger, som vi har vist også gjennom denne innstilling, at selvom vi ikke har vært med på de avgjørelser som har vært truffet, selvom ingen har bedt om vårt råd, så stiller vi oss loyalt bak den sak som føres, ut fra den opfatning som hr. Gram gav uttrykk for. Men vi vilde svikte vår plikt mot denne forsamling og mot folket, hvis vi gikk noget videre enn det, og hvis vi ikke pekte på at i denne sak som i enhver annen sak skal grunnlovens og lovens bud følges. Og enhver regjering, hvad enten den er en flertallsregjering eller en mindretallsregjering, hvad enten den selv føler solidaritet eller den bare krever solidaritet av andre, skal vite at den har et ansvar og et medansvar som den ikke kan løpe fra.

Presidenten: Dei talarane, som kjem heretter, har ei taletid på opp til tvo minuttar.

Statsråd Trødal: Etter det siste innlegg i ordskriftet kunde det vera freistande å taka opp spursmålet nasjonalt kontra unasjonalt. Eg hadde ei kjensle av, at presidenten, hr. Hambro, vilde forpakta det nasjonale sinnelag for seg og sine meiningsfrendar i dette spursmål. Det kunde no, kann henda, vera litt skilde meiningar, det kunde finnast dei på den andre sida, som og meiner dei har handla ut frå nasjonalt ansvar. Men det kann ikkje løna seg i denne kveldstimen å taka opp det spursmålet. Me trur soleis baa partar, og har venteleg rett til å tru, at me er nasjonalt innstilte. Men for ikkje å bruka for mykje tid av mine tvo minuttar, vil eg gå over til ein merknad av hr. Hambro, der han segjer; Regjeringa har teke denne sak ut

Møte for lukkede dører, Stortinget 3. mai 1932

av Stortinget si hand, og regjeringa skal få føra ho igjennom. Det var umlag ordlyden av det hr. Hambro sa. Men den sats, at regjeringa har teke denne sak ut av Stortinget si hand, den krev då prov! Korleis kunde dette riksstyre med sine 25 mann bak seg i Stortinget taka noka sak ut av Stortinget si hand?

Eg viser då til, at då dette spursmålet kveste seg til i fjor, då vart det organ, som regjeringa einast hadde å venda seg til, den nemnd, som hr. Hambro sjølv er formann i, kalla inn nettupp for, at me skulde koma i kontakt med Stortinget, og nettupp for at dette organ for Stortinget kunde få taka stode til spursmålet. Då vilde dei ikkje taka stode til det. Eg viser til, at nemnda kunde ha kalla inn Stortinget, for at det skulde taka stode til det, når ikkje dei kunde sjølv, men det vilde den heller ikkje. Og i same stund dei visste, at lina åt regjeringa kunde verta okkupasjon, so nekta dei å taka stode imot det eller kalla Stortinget inn for å gjera det. Og so påstår ein, at dette riksstyre har teke denne sak ut av Stortinget si hand. Det meiner eg krev sitt prov.

Presidenten: Hr. Handberg hev ordet til ein stutt merknad.

Handberg: Jeg er ikke ynder av å fortsette en ufruktbar diskusjon, men jeg mener jeg har plikt på mig til å gjøre opmerksom på, at i komiteen satt der tre mann ved bordenden og arbeidet med innstillingen, efterat formannen hadde forlatt salen, og jeg vil bare nedlegge en protest mot den påstand at innstillingen, efterat den var færdig, blev referert. Jeg kan således ikke gjøres ansvarlig for det som står i flertallets premisser, noget som jeg har bekjempet på det beste hele tiden.

Reimers: Jeg har ikke noget med å optre som advokat for nogen av de ansøkere det her gjelder. Men når hr. Hambro siger at den ene ansøker, Giæver, uttrykker sig naivt slik at han vilde okkupere mest mulig land der og der, så stemmer det iallfall ikke overens med hvad hr. Hambro selv refererte av hr. Giævers ansøking i komiteen. Om han har rett nu, eller om han hadde rett, da saken blev behandlet i komiteen, får hr. Hambro selv avgjøre. Der blev det sagt: annektere, og jeg oppfattet det slik at ansøkeren mente han vilde annektere land til bruk, slik som de andre fangstmenn deroppe bruker å gjøre det. Men uttrykket okkupere var ikke nevnt i komiteen.

Ameln: Om en av ansøkerne har benyttet feil fremmedord - det hender jo mange - var ikke det nogen grunn til å gi regjeringen påminnelse om at den måtte konferere med Stortinget, sådan som det forbeholdet er i innstillingen. Det viser en mistillid til regjeringen, og jeg mener at regjeringen for sitt vedkommende har vært svært spak, når den tok imot den. Jeg vil til Stortingets president, hr. Hambro, si, at jeg har ikke konferert med nogen om denne sak. Jeg leste innstillingen idag. Jeg har ingen kilder i saken. Jeg har ikke engang på gjennomreise i Danmark latt mig intervju om saken på noget tidspunkt, så man behøver ikke komme med insinuasjoner. Jeg står heldigvis så fritt i Stortinget nu at jeg kan si min mening. Jeg vil si til hr. Laberg at hr. Hambro er gal nok i debatten, om man ikke også skal overlate ham dynamitt.

Garnes: Eg er samd med hr. Hambro i, at det atterhald frå komitefleirtalet, som er so mykje umtala, er ein sjølvsgadtung, og av den grunn meiner eg enno, at det er uturvande. Hadde hr. Hambro sete i protokollnemnda so lenge, som eg har sete der, vilde han vonleg ha kome til det same. Det som er sjølvsgadtalar ein som regel ikkje um, utan taletrongen er vel stor. Eg trudde forresten, at denne sak burde ha vore ei landssak og ikkje noka partisak, og at det burde ha kome fram av ordskriftet, endå um det er ført for stengde dører.

Moseid: Jeg må få lov å beriktige hr. Hambros uttalelse om at regjeringen har tatt denne sak ut av Stortingets hånd. Det forholder sig ikke så. Regjeringen var konstitusjonelt forpliktet til å ta ansvaret for å handle eller undlate å handle i en situasjon og på et tidspunkt som ikke tillot å legge saken i Stortingets hånd. Og det var ikke en regjering - som hr. Hambro sa - for et parti på 25 mann, det var landets regjering under fullt konstitusjonelt ansvar overfor Stortinget og folket. Jeg uttalte, da jeg sist hadde ordet, at disse debatter om utenrikspolitiske saker har virket sterkt forstemmende på mig; for de viser så liten solidaritetsfølelse. Og den følelse hos mig er blitt ytterligere forsterket ved å høre hr. Hambros uttalelse.

Statsråd Kirkeby-Garstad: Jeg hadde ikke tenkt å skulle ta videre del i den debatt. Jeg tror ikke at debatten i det senere har gavnet saken i særlig høi grad. Men den ærede representant hr. Hambro provoserte mig til å ta ordet. Han hadde nemlig i proposisjonen funnet en linje som han var temmelig rystet over. Det står at man må få folk som man i enhver henseende kan stole fullt ut på. Over den tirade var den ærede representant blitt temmelig rystet, det måtte være nogen krigerske hensikter som lå bak. Det er mere enn jeg kan forstå. I uttalelsen ligger vel ikke annet enn at man skal ha folk som er pålitelige og folk som er skikket for den gjerning som de er satt til å skulle gjøre. Jeg kan ikke tenke mig noget annet. Og i samme forbindelse - for å bevise hvad slags folk det var man tok sikte på - anførte den ærede representant at Tolløfsens ekspedisjon skulde ha som fører en mann ved navn Ludvig Larsen, som har senket en eller to eller tre skuter med dynamitt. Det forholder sig ikke så. Denne Ludvig Larsen skal ikke være med Tolløfsens ekspedisjon. Jeg har undersøkt det forhold og kan bekrefte det er så. Tolløfsen skal selv lede ekspedisjonen, og Tolløfsen er en mann som det vel neppe vil være mulig hverken for nogen i denne forsamling eller annensteds å sette nogen plett på. Han har i ethvert fall fått de beste lovord fra en mann som flere av representantene her i salen kjenner, bankchef Jacobsen i Tromsø. Jeg beundrer hr. Hambros oratoriske evne og taleferdighet; men jeg beklager at jeg ikke er istand til å beundre påliteligheten av de opplysninger han her kommer med i en meget viktig sak. Det var kun statsunderstøttede ekspedisjoner vi hadde sendt derop - det er riktig. Men er det ikke flere næringsgrener her i landet som har måttet ha statsunderstøttelse i en eller annen form i sin begynnelse? Jeg tror det er fullt berettiget at staten ofrer penger på å skape

Møte for lukkede dører, Stortinget 3. mai 1932

også næringsvilkår oppe på Grønland, like så vel som vi støtter næringslivet innen vårt eget lands grenser.

Støstad: Det var - såvidt jeg erindrer - i mai måned ifjor at Stortinget så å si enstemmig fastslo at vi skulde følge forhandlingslinjen overfor Danmark. Så blev, efterat Stortinget var trådt fra hinannen, den utvidede utenrikskomite sammenkalt, og på dette møte, - siger den fungerende utenriksminister - måtte komiteen forstå at regjeringen muligens vilde komme til å følge en annen politikk i Grønlandsspørsmålet enn den Stortinget hadde fastslått. Nei, det kunde vi ikke forstå. Vi spurte gjentagne ganger: Hvad vil regjeringen gjøre? Vi fikk ikke noget bestemt svar. Vi måtte få det inntrykk at den vilde følge den linje Stortinget hadde trukket op, og det er efterat den utvidede komites møte var ferdig at regjeringen har tatt saken ut av Stortingets hånd. Derom kan det overhodet ikke tvistes.

Joh. Ludw. Mowinckel: Hr. Handbergs merkelige eventyr fra komitemøtene vil jeg ikke følge. Med hensyn til disse folks kvalifikasjoner som skal sendes ut på ekspedisjonene vil jeg si at for mig må de gjerne være rene sjørøvere. Det jeg må inn på igjen det er atter den ærede statsråd som bekleder utenriksministerplassen idag. Han holder sykkelig fast på sine historier fra utenrikskomiteen. Nu var det dette at utenrikskomiteen ikke hadde foreslått å sammenkalle Stortinget. Nei, det hadde virkelig utenrikskomiteen ikke noget med å gjøre. Det fikk bli regjeringens sak. Og der var så meget mindre grunn for utenrikskomiteen til å antyde en sammenkallen av Stortinget som der visselig ikke var et menneske i utenrikskomiteen den dag den gikk fra hverandre, efter de uttalelser som var falt praktisk talt fra alle hold innen komiteen, som trodde at det skulde ende med okkupasjon. Og det endog med en bekreftelse av Devolds okkupasjon, som den norske regjering likeoverfor den danske officielt hadde desavoueret. Den gang trodde vi nærmest i utenrikskomiteen at man vilde gå voldgiftens vei. Særlig fra høirehold blev det meget sterkt uttalt at denne vei burde følges. Det var stillingen den gang. Der hadde vært rikelig anledning før regjeringen traff beslutningen om okkupasjon, å få Stortinget sammenkalt. Regjeringen hadde forhandlet så lenge og så utførlig gjennom den merkeligste noteveksling med den danske regjering at den rolig kunde ha fortsatt videre med det. I Danmark var der ingen som trodde på okkupasjon. Der hadde derfor vært rikelig tid til å forelegge spørsmålet for Stortinget.

Presidenten: Hr. Mjøen har havt ordet tvo gonger og får det no til ein kort merknad.

Alf Mjøen: Jeg synes dette antar karakteren av - jeg vet ikke hvad jeg skal si. Det opplyses av komiteens formann at denne Tromsømann skal være med, og der nevnes svære ting om ham i retning av forbrytelser. Så optrer statsråden og forteller at den mann har ikke noget med ekspedisjonen å gjøre. Så kommer igjen komiteens formann og forteller at det står i dokumentene at de skal okkupere, men så optrer et annet komitemedlem og

forteller at hr. Hambro har selv lest dokumentet op, men det eksisterte ikke noget uttrykk "okkupere". Hvorledes henger det egentlig sammen med denne komite? Jeg må si at hvis den fortsætter videre som den hittil har holdt på, vil man få de eiendommeligste avsløringer, og dog sitter Stortingets 3 partiførere der. Jeg burde ha vært med der jeg, så hadde jeg kanskje virket som en slags ballanse. Når en komite begynner å oppløse sig med gjensidige avsløringer i Stortinget, så tyder det på litt av hvert. Den har ikke vunnet i autoritet ved det som foregår her idag. I en sak som denne hvor Norges sak skal hevdes, der skulde man vente en verdigere optreden.

Laberg: Den ærede handelsminister sa at Ludvig Larsen skulde ikke være med som fangstleder, men det er ikke mer enn 3 uker siden jeg fikk brev fra Tromsø, hvori det sies at Larsen skal være med som fangstleder for Tolløfsens ekspedisjon, og ut fra den forutsetning er det jeg har talt her idag. Det må være av ny dato at Larsen nu ikke blir med.

Kr. Berg: Når jeg forlangte ordet så var det på grunn av en uttalelse som falt fra handelsministeren, hr. Kirkeby-Garstad. Han sa om Tolløfsen at han er en mann som ingen kan sette nogen plett på. Jeg beklager ikke å kunne være enig med handelsministeren deri. Jeg kjenner Tolløfsen personlig, og jeg hadde egentlig ikke tenkt å si noget galt om ham, men når handelsministeren kommer med den slags uttalelser, så må jeg si at jeg kan ikke være enig med ham, idet jeg trygt kan betegne Tolløfsen som en eventyrer. Der er snart ikke den ting han ikke har forsøkt på, og alt mulig er det gått på skakke med. Man kan naturligvis si at han har vært uheldig, og man kan bruke andre uttrykk om ham. Men det er langt fra at han er en habil mann, og hvis lederne av de andre ekspedisjoner ikke er mere habile enn Tolløfsen, så vil jeg si: gud bevare mig for de folk som kommer borte på Grønland. Videre uttalte handelsministeren at Tolløfsen skal lede ekspedisjonen selv. Det kan ikke Tolløfsen. Han er underofficer, han har ingen utdanning som navigatør, og han kan således ikke lede ekspedisjonen til Grønland. Det er helt utelukket. Han må ha en annen mann. Hvorvidt han skal ha den nevnte Ludvig Larsen, vet jeg ikke, men det har iallfall vært forutsetningen før at han skulde ha ham med, og det er et papir som kanskje er en smule verre enn Tolløfsen. Såvidt jeg vet, har ikke Tolløfsen sittet på straff, men enkelte av hans handlinger har kanskje vært slik at han kunde være på kanten av straffeloven.

Statsråd Trødal: Når no fleire har hevda, at utanriksnemnda i fjor ikkje kunde tenkja seg, at okkupasjonslina vart vald, skulde eg havt tid til å finna fram fleire citat, men eg skal nøgja meg med eit av Johan Ludwig Mowinckel. Han segjer:

"Jeg har fulgt stille med, men jeg har ikke villet uttale mig om disse spørsmål, men jeg har fulgt med, og jeg så godt hvorledes saken utviklet sig. Var man i tvil, kunde man bare se de kameleon-skiftende farver "Nationen" bar hver eneste dag. Jeg visste godt at nu var man kommet til det standpunkt, enten å følge Danmarks åpne innbydelse til fri og åpen voldgift efter en diskusjon om i hvilken form det skal kunne skje - det var

den linje som jeg nevnte i Stortinget som den eneste mulighet overfor den såkalte lange utviklingslinje - eller å gå til det annet alternativ, okkupasjon."

Det sa hr. Mowinckel i det møtet. - Når det er sagt, at det ikkje var åtgang for nemnda til å få saka inn for Stortinget, skal eg citera det, som fungerande formann har sagt i det møtet, nemleg hr. Nygaardsvold:

"Jeg vil si det på det vis" - nemlig som hovedresultat av de forhandlinger - "at skulde komiteen slik som stillingen ligger an nu, ha funnet sig forpliktet til å avgi en uttalelse, som vilde ha grepet inn i regjeringens disposisjoner og dermed også i dens ansvar, så vilde jeg ha benyttet mig av Stortingets forretningsorden og forlangt saken innbragt for Stortinget."

Og dersom denne sak var teken på ein slik måte av regjeringa, at det var ansvarslaust andsynes landet, so burde utanriksnemnda ha kjent seg pliktig til å bruka den framgangsmåten.

Hambro: Det er ganske riktig som hr. Reimers sa, at i det andragende, jeg nevnte, der står det "annektere", hvilket efter min opfatning - og jeg tror også efter komiteens flertalls opfatning - er et sterkere uttrykk enn "okkupere" i den forbindelse, hvori det blev læst. Om vi med handelsministeren var i tvil om, hvad manden mente, fant vi efter hele forbindelsen - men jeg innrømmer, at skrivelsen til tross for, at den var skrevet av en redaktør var noget naiv - vi fant, at enten han sier, at han annekterer eller han okkuperer, så var det nødvendig å ta avstand, når ekspedisjonen foretages på landets vegne, og der ikke gis nogen fortolkning av ordene.

Det gleder mig, at handelsministeren kan meddele, at den person det var tale om, nu ikke kommer med på denne ekspedisjon. Det er en selvfølge, at hvis der til nogen av komiteens medlemmer, dengang saken var oppe i komiteen, var kommet de oplysninger som kom til komiteens medlemmer i de sidste dager, så hadde vi tatt det op og drøftet det med handelsministeren der. Efter hvad en av mine komitekolleger sier, har mannen selv ennu ikke fått nogen meddelelse om, at han ikke skulde være med. Og da saken kom til oss, var det iallfall tanken, at han skulde være med, og jeg mener, at man her må gå frem med den aller største forsiktighet.

Jeg har et inntrykk av, at den måte hvorpå den ærede fungerende utenriksminister benytter referatet fra utenrikskomiteens møte som han - jeg vet ikke egentlig med hvilken hjemmel er i besiddelse av for å bruke her, idet jeg dog er fullt på det rene med, at det står statsråden fritt for å citere alt hvad han husker fra det møte, - at den hele måte, hvorpå det gjøres og utnyttes er noget eiendommelig; og jeg tror, at man må kunne ha grunn til å si, at hvis noget medlem av denne regjering nogensinde tidligere hadde sittet i konstitusjons- eller i utenrikskomiteen, hadde kanskje det hele samarbeide gått for sig på en naturligere og en lettere måte enn det synes å ha gjort.

Gram: Jeg forlangte også ordet for å uttale min beklagelse over den måte, hvorpå den fungerende utenriksminister nu benyttet disse hemmelige dokumenter fra isommer. Jeg beklager

Møte for lukkede dører, Stortinget 3. mai 1932

det meget, fordi vi som har avgitt taushetsløfte der er avskåret fra å gi et korrekt og objektivt referat fra det møte, og da er det etter min mening hårdt, at det skal gis bruddstykker av referatet fra møtet, bruddstykker som ikke er uttømmende og som ikke gir et objektivt referat fra møtet.

Nygaardsvold: Det var likeoverfor statsråd Trødals benyttelse av referatet fra isommer, at også jeg forlangte ordet. Etter den aldeles misvisende måte som han refererte på og etter den måte, han forsøker å få fortolket både skrift og tale på, er det ingen annen utvei enn at presidentskapet må ta opp spørsmålet om å beslutte referatet offentliggjort. Jeg vil ikke her etter hukommelsen begynne å referere hvad som blev sagt fra regjeringens side; men jeg kan love hr. Trødal, at når presidentskapet har fått omsendt dette referatet til samtlige Stortingets medlemmer, så vil de få et helt annet bilde av regjeringens stilling til spørsmålet i de dager enn den nu har. Den var så full av sprekker, at det var ikke til å snakke om. Den ene var uenig med den annen.

Joh. Ludw. Mowinckel: Det er jo nokså overraskende å få et ganske løsrevet citat kastet mot sig. Det er riktig nok, at sådan som det hadde utviklet sig, så så ikke jeg med stor ro på fremtiden under regjeringens ledelse i Grønlandssaken. Men jeg tror, at man hadde fått et annet bilde av min mening, om hr. Trødal hadde fortsatt citatet. Min tale da sluttet nemlig med følgende: "Jeg vil fremsette følgende forslag, som jeg har tenkt nøie igjennem, og som gir uttrykk for det syn, jeg har på forholdet: "Idet utenrikskomiteen henviser til utenriksministerens erklæring i Stortinget den 24/6 og til den tilslutning denne fikk, finner komiteen det ikke formålstjenlig på det nuværende tidspunkt å avgi nogen uttalelse om den av regjeringen siden da fulgte politikk i Østgrønlandssaken"." Og utenriksminister Braadland tok avstand fra den mening, jeg hadde hatt, at regjeringen hadde rodd sig for langt ut. Han sa at han vilde "likeoverfor hvad hr. Mowinckel uttalte, at spørsmålet nu er kommet i en helt annen stilling få lov til å si, at forholdet faktisk er det, at der er intetsomhelst til hinder for at vi idag, efter de svar som nu foreligger fra Danmark, kan få til en hvilken som helst måte å forhandle på overfor Danmark. Vi kan ta venskapelige forhandlinger, vi kan henvise til voldgift, - hvadsomhelst. Danskene har erklært sig villig til det, og den norske note har altså ikke været skarpere enn at Danmark kunde gi oss det svar. Det er altså formelt intetsomhelst til hinder for venskapelige forhandlinger. Danmark har erklært sig rede til å snakke med oss, akkurat som før, så spørsmålet er ikke bragt i en annen stilling." Ut fra den oppfatning, at regjeringen stod fritt og i den sikre tro, at regjeringen efter de uttalelser som var falt fra næsten alle hold i utenrikskomiteen ikke vilde gå til okkupasjon, gikk utenrikskomiteen fra hinannen.

Presidenten: Den reglementsette tid er ute, men presidenten ber um samtykke av Stortinget til, at me held fram, til me er ferdige med denne sak. - Presidenten går ut ifrå, at han har det samtykke.

Magnus Nilssen: Jeg må tilstå at dette har vært en meget interessant eftermiddag. Det er jo første gang at Stortinget overhodet har fått noget innblikk i disse saker eller nogensomhelst meddelelse om de spørsmål som her har vært diskutert, og vi andre kjenner jo ingen ting til det som man nu stykkevis refererer fra utenrikskomiteen ifjor. Det er for mig det sterkeste bevis på at hele denne sak er tatt på en ganske eiendommelig måte. Det blev fra hr. Lykkes side - og det er gitt uttrykk for det fra andre representanters side - sagt at når de var med på denne flertallets innstilling, var det ikke fordi de hadde nogen avgjort, bestemt mening og opfatning om at dette var det rette og riktige, tvertimot, de hadde sine store betenkeligheter, men regjeringen hadde foreslått det, og fordi det skal være en viss styrke ved dette for prosessen i Haag, så hadde de vært med på flertallets innstilling, men, er det lagt til, - regjeringen får ta det hele og fulle ansvar, også for bevilgningen til disse ekspedisjoner. Jeg synes det er litt underlig tale, for har jeg vært med på og stemt for en bevilgning eller en beslutning her i Stortinget, så har jeg selvfølgelig ansvar. For mig ligger det imidlertid slik an at jeg har den aller største betenkelighet ved å være med på selv mindretallets forslag om den ene ekspedisjon, og jeg vil si at mine betenkeligheter er ikke blitt mindre efter de opplysninger som hr. Berg gav om den mann som skal lede denne ekspedisjon. Men jeg har på grunn av forholdene og omstendighetene og alt det strukket mig så langt at jeg vil stemme for mindretallets forslag, vel vidende at jeg på den måte også får et visst ansvar for denne ekspedisjon.

Statsråd Trødal: Kva regjeringa meinte, kom klårt fram or statsminister Kolstads munn. Det har fyrr vore nemnt, at det har vore uklårt. Etter at han har tala um visse fråsegner, som me venta frå Danmark, dersom "den lange" eller "fredelege lina" skulde føra fram, segjer han: "Hvis regjeringen ikke kan få sådant tilsagn fra den danske regjering, må regjeringen stå fullstendig fritt med hensyn til okkupasjonsspørsmålet." Det var regjeringa sitt svar på den ting.

Til det spørsmålet hr. Hambro reiste: med kva rett eg brukte dette - vil eg få lov til å gjera merksam på, at eg har fått sendt referatet frå stortingskontoret "efter beslutning i Stortingets utenriks- og konstitusjonskomite", står det her, og um retten til å kunna bruka det, vil eg opplysa, at statsministeren konfererte med formannen i utanriks- og konstitusjonsnemnda, president Hambro, som sa, at det ingen ting var i vegen for å bruka dette referat i Stortinget i møte for stengde dører.

Hambro: Det siste er en ren tilsnigelse fra den ærede fungerende utenriksministers side. Jeg sa at selvfølgelig måtte kan kunne benytte de uttalelser som falt i det møte, det var jo hans soleklare rett, - dette møte er jo et møte av samme art; men forholdet er det, at såvidt jeg vet, har ikke engang medlemmene av utenrikskomiteen fått referat av det hele møte. Der blev forleden i komiteen av utenrikskomiteens medlemmer rettet en anmodning om å få sig tilstillet det stenografiske

referat, da hver av dem kun hadde sett referat av sine egne uttalelser. Det var derfor en sådan utnyttelse av det hele stenografiske referat lå utenfor min tanke, da jeg visste at komiteens medlemmer ikke hadde fått det. Men at det måtte stå ethvert medlem av regjeringen, som deltok i det møte, ganske fritt, sådan som det også må stå komiteens medlemmer fritt, å referere uttalelser som var falt, var mig ganske klart. Hadde jeg visst at der var tatt sikte på det hele stenografiske referat, vilde jeg forsøkt, om det var mulig å skaffe de medlemmer av komiteen som hadde deltatt i forhandlingene, det samme referat, forat de kunde ha det forhånden.

Så vil jeg bare ha bemerkt igjen for å slå ganske fast i hvilken utstrekning jeg hadde rett, og hvor lite det er mulig for hr. Reimeres eller den ærede statsråd å si at det at jeg brukte ordet "okkupere" og ikke "annektere", har nogensomhelst forbindelse med saksforholdet, at det står i den ansøking, at skulde det mot formodning bli umulig å beseile den nordligste del av dette strøk, "vil jeg annektere Ardencaple Inlet, Hesselfjorden" o.s.v. Man kan ikke annektere to fjorde til privat bruk, man kan kun annektere dem for sitt land. Enn ikke en mann som får Ishavsrådets støtte kan annektere to store fjorde til privat brukelighet.

Sjøli: Jeg har ofte fått skylden for at jeg kommer til slutt, og det må jeg også gjøre denne gang, enda jeg med vilje har holdt mig utenfor salen nokså lenge i eftermiddag for å slippe å ta ordet. Men nu har jeg hørt nokså mange allikevel, på trots av at jeg har holdt mig i sideværelset nokså meget. Når jeg har forlangt ordet nu, er det ikke akkurat fordi jeg har tenkt å lære nogen av de store noget, men jeg vil advare dem som har med pengene å gjøre, mot å slippe ut altfor mange penger til disse ekspedisjoner, både til dem som kommer og til dem som er der før, for det er nemlig kommet ut det ord at vi bør ikke la nogen av dem gå konkurs av hensyn til forhandlingene i Haag, og da skal vi passe oss og ikke lure den slunkne statskasse hverken for 10 000 eller 20 000 kr. på de premisser at vi ikke kan la dem gå konkurs av hensyn til forhandlingene. Det var bare det jeg vilde si at man skal være litt forsiktig med å gi dem penger nu.

Stasråd Kirkeby-Garstad: Nettop det som hr. Hambro nu sist gjorde opmerksom på i Giævers andragende tyder på at den opfatning jeg har hatt av det er riktig, at han lite eller intet har ment med det uttrykk han har brukt, for nettop det uttrykk at han vil "annektere 2 store fjorder" høres i den grad meningsløst ut, at jeg tror ikke mannen egentlig har hatt rede på hvad ordet betyr.

Hambro: Hvis den ærede statsråd hadde deltatt i de ikke uviktige forhandlinger om Norges sjøterritorium, vilde han vite at der er visse fremmede makter som har hatt meget stor og utpreget trang til å annektere visse fjordpartier av meget stor betydning for vårt land.

Komiteen hadde innstillet:

Møte for lukkede dører, Stortinget 3. mai 1932

Stortinget samtykker i at der tillates anvendt kr. 102 000,00 som bidrag til ekspedisjonen til Øst-Grønland 1932-34 efter Handelsdepartementets nærmere bestemmelse, og i at beløpet føres til utgift for statskassen på konto "Tilfeldige utgifter i almindelighet".

Presidenten: Presidenten trur, at ein kann røysta på den måten, at ein fyrst røystar over punkt 1 i proposisjonen, kr. 20 000,00 til Tolløfsen, som nemnda er samrøystig um, etter det presidenten forstår, og at ein dernæst under eitt røystar over punkt 2 og 3, kr. 45 000,00 til Brandal og kr. 37 000,00 til Giæver. Desse summene tilsaman er då den løyving, som tilrådinga går ut på, kr. 102 000,00.

Votering:

1. Proposisjonens punkt 1 - kr. 20 000,00 til Tolløfsen - bifaltes mot 4 stemmer.
2. Proposisjonens punkt 2 og 3 - kr. 45 000,00 til Brandal og kr. 37 000,00 til Giæver - bifaltes med 80 mot 53 stemmer.

Voteringen foregikk ved navneoprop efter begjæring av hr. Nygaardsvold.

De 80 representanter var:

Arvesen, Harald Bakke, Værland, Ørbæk, Olstad, Moseid, Belland, Rygh, Norem, Rønnevig, Kjær, Peersen, Finn Blakstad, Gram, Simonsen, Staver, Joh. Ludw. Mowinckel, Ameln, Jon R. Aas, Saue, Sven Svensen, Dokka, J.M. Mjøen, Løfsgaard, Gaustad, Østby-Deglum, Mjelde, Myklebust, Garnes, Mannsåker, Kårbø, Traavik, Flem, Romundstad, Nerheim, Strømme, Anderssen- Rysst, Caroliussen, Præsteng, Mjaavatn, Fjalstad, Kobro, Ørud, Skurdal, Alf Mjøen, Erik Strand, Hambro, Aarsrud, Augusta Stang, Aarstad, Kverneland, Kleppe, Vinje, Reimers, Jakob Lothe, Kvåle, P. Hovland, Takle, Valen, Sannes, Grini, Løvold, Hartmann, Lorents Hansen, Torheim, Langhammer, Todal, Müller, Asmundvaag, Handberg, Anders Næsset, Lykke, Olav Bergersen, Signe Swensson, Schjerven, Tvedten, Blom, Rynning, Maastad og Undrum.

De 53 representanter var:

Thv. Svendsen, Magnussen, Pettersen, Haavarstad, Skeibrok, Olsen-Hagen, O.J. Olsen, Nordanger, H. Halvorsen, Høilund, Samuelsen, G. Bakke, Hornsrud, Steen, Vraa, Kr. Berg, Oscar Nilssen, Sæter, Sjøli, Fonstad, Bühring-Dehli, Fr. Monsen, Joh. A. Svendsen, Kalve, Bergsvik, Oksvik, Alvestad, Witzøe, Moan, Djupvik, Holdø, Cornelius Enge, Andrå, Jul. B. Olsen, Bøe, Lars Moen, Olaf Johansen, Magnus Nilssen, Steinnes, Versto, Solberg, Bergland, Laberg, Ingebrigtsen, Alb. Moen, Johan Wiik, Nygaardsvold, Falkberget, Støstad, Mathiassen, Nerdrum, Anton Jenssen og Thorvik.

Fraværende var:

W. Blakstad (forfall), Eiesland (forfall), Greve (forfall), Tufte (forfall), Carl R. Olsen (syk), Fjærli, M. J. Strand (forfall), Holm (forfall), Madsen (forfall), Nordlie, Hegrenæs, Erling Johansen (forfall), Tønder (forfall), Leinum (forfall), Ræder (forfall), Bruun, og Johs. Bergersen (syk).

Møte for lukkede dører, Stortinget 3. mai 1932

Presidenten: Presidenten foreslår at der foreløpig intet blir offentliggjort av debatten og de vedtatte beslutninger.

Votering:

Presidentens forslag bifaltes enstemmig.

Protokollen blev derefter oplest uten å foranledige nogen bemerkning.

Møtet hevet kl. 20.20.